

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η νέα Χάρτα του Ατλαντικού εν μέσω πανδημίας: Οι Τζόνσον και
Μπάιντεν στη θέση των Τσώρτσιλ και Ρούζβελτ**

της

Μαρίας Ιωσηφίδου

Υπεύθυνος καθηγητής: Σπυρίδων Μακρής

Θεσσαλονίκη,

Ιούνιος, 2022

Εκπονηθείσα Διπλωματική Εργασία απαραίτητη
για τη λήψη του Μεταπτυχιακού Διπλώματος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.»

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου εργασίας θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράσταση, υποστήριξη και κατανόηση καθόλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω επίσης στον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Σπυρίδωνα Μακρή για την εμπιστοσύνη που επέδειξε στο πρόσωπό μου, την καθοδήγηση και τις συμβουλές του, όπως, επίσης και τον συνεπιβλέποντα καθηγητή κύριο Κυριάκο Μικέλη.

Η νέα Χάρτα του Ατλαντικού εν μέσω πανδημίας: Οι Τζόνσον και Μπάιντεν στη θέση των Τσώρτσιλ και Ρούζβελτ

Μαρία Ιωσηφίδου

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών,
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, 2022

Επόπτης καθηγητής: Μακρής Σπυρίδων

Περίληψη:

Τον Αύγουστο του 1941, στην καρδιά του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι Τσώρτσιλ και Ρούζβελτ καταλήγουν στη Χάρτα του Ατλαντικού, μια συμφωνία η οποία επιστέγασε τους ανέκαθεν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ Αγγλίας και Αμερικής, αναφερόμενη όχι μόνο στα τεκταινόμενα του πολέμου αλλά σε ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών και οικονομικών πολιτικών. Ουσιαστικά, η εν λόγω συμφωνία ενίσχυσε τον αγώνα των συμμαχικών δυνάμεων εναντίον των δυνάμεων του άξονα, ενώ παράλληλα προετοίμασε το έδαφος για τη μεταπολεμική περίοδο, αποτελώντας μεταξύ άλλων τη βάση για την ίδρυση του Ο.Η.Ε. Στις μέρες μας, ακριβώς οκτώ δεκαετίες αργότερα, οι τρέχουσες εξελίξεις καθιστούν το ρόλο της Χάρτας περισσότερο επίκαιρο από ποτέ, ωθώντας τους ομολόγους των δύο ηγετών, του Μπόρις Τζόνσον στην Αγγλία και του Τζο Μπάιντεν στις Η.Π.Α., να επανατοποθετήσουν της προτεραιότητες υπογράφοντας μια Νέα Χάρτα του Ατλαντικού. Άλλωστε, οι τεταμένες σχέσεις μεταξύ Ε.Ε. και Μεγάλης Βρετανίας, η πανδημία της νόσου Covid-19 και η εξαιρετικά πρόσφατη κρίση στο Αφγανιστάν αναγάγουν το αγγλο-αμερικανικό «μέτωπο» σε σημαντικό ρυθμιστικό παράγοντα. Η παρούσα εργασία εστιάζει στο εν προκειμένω ζήτημα αναζητώντας κοινά μοτίβα μεταξύ των δύο συμφωνιών και των ηγετών που τις υπέγραψαν, επιδιώκοντας κατ' αυτόν τον τρόπο να συμβάλλει στην σκιαγράφηση των εξελίξεων σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

Λέξεις - Κλειδιά: Χάρτα του Ατλαντικού, σχέσεις Η.Π.Α. – Ηνωμένου Βασιλείου

The New Atlantic Charter during Covid-19 pandemic: Johnson and Biden as Churchill and Roosevelt

Maria Iosifidou

University of Macedonia, Department of International and European Studies,
Postgraduate Program, 2022

Supervisor: Spyridon Makris

Abstract:

In August 1941, at the heart of the World War II, Churchill and Roosevelt signed the Charter of the Atlantic, an agreement that crowned the ever-strong ties between Britain and America, addressing not only the events of the war but a wide range of social issues and economic policies. In essence, the agreement strengthened the struggle of the allied forces against the Axis powers, while at the same time preparing the ground for the post-war period, constituting, among other things, the basis for the establishment of the UN. Today, exactly eight decades later, current developments make the role of the charter more relevant than ever, prompting the counterparts of two leaders, Boris Johnson in England and Joe Biden in the United States, to shift its priorities. signing a New Atlantic Charter. After all, the tense relations between the EU and Britain, the Covid-19 pandemic and the extremely recent crisis in Afghanistan make the Anglo-American "front" a major regulator. The present work focuses on this issue by looking for common patterns between the two agreements and the leaders who signed them, thus seeking to help outline developments in a rapidly changing environment.

Keywords: Atlantic Charter, UK-US relations

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ Η.Π.Α. – ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	3
1.1 Από την ανεξαρτησία έως το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.....	3
1.1.1 Επιδιώξεις Η.Π.Α. και Ην. Βασιλείου.....	4
1.1.2 Η περίοδος της Pax Britannica (1870-1914).....	5
1.1.3 Η περίοδος του μεσοπολέμου	7
1.2 Η σφυρηλάτηση των σχέσεων κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο	8
1.2.1 Το διεθνές σύστημα και η σοβιετική απειλή	9
1.2.2 Η ειδική σχέση Η.Π.Α. – Ην. Βασιλείου.....	9
1.3 Ψυχρός Πόλεμος και ΝΑΤΟ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟΜΕΙΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	13
2.1 Οικονομία	13
2.2.1. Νεοκαπιταλισμός.....	14
2.2.2. Δόγμα Τρούμαν.....	15
2.2.3. Σχέδιο Μάρσαλ	15
2.2 Άμυνα.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ 1941	18
3.1 Ιστορική αναδρομή	18
3.2 Βασικά σημεία της Χάρτας	19
3.3 Αποδοχή και Επιπτώσεις.....	24
3.4 Ο ρόλος των Τσώρτσιλ και Ρούζβελτ	25
3.5 Η «ειδική σχέση» έως τη νέα χιλιετία.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΝΕΑ ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ	29
4.1 Η ειδική σχέση Η.Π.Α. – Ηνωμένου Βασιλείου κατά τον 21 ^ο αιώνα.....	29
4.1.1 Οικονομία και επιχειρήσεις	30
4.1.2 Νομικό Περιβάλλον.....	31
4.1.3 Εξωτερική πολιτική	32
4.1.4 Άμυνα και ασφάλεια.....	33

4.2 Γεωπολιτικές, οικονομικές εξελίξεις και η επίδραση της πανδημίας	34
4.2.1 Χρηματοπιστωτική κρίση	34
4.2.2 Brexit	35
4.2.3 Εκλογικές αναμετρήσεις	38
4.2.4 Παγκόσμια πανδημία	41
4.3 Η ανάγκη για αναθεώρηση της Χάρτας	41
4.4 Υπογράφοντας τη νέα Χάρτα του Ατλαντικού	42
4.5 Ηγεσία και διεθνής πολιτική	49
4.5.1 Ο ρόλος της ηγεσίας στη διεθνή πολιτική	49
4.5.2 Οι Τζόνσον και Μπάιντεν υπό το πρίσμα των Τσώρτσιλ και Ρούζβελτ – Κριτική θεώρηση	51
4.6 Η επόμενη ημέρα στις αμερικανο-βρετανικές σχέσεις	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	55
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	58

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Κείμενο της Χάρτας του Ατλαντικού	22
Εικόνα 2: Ουίνστον Τσώρτσιλ και Φρανκλίνος Ρούζβελτ κατά την ημέρα υπογραφής της Χάρτας (Πηγή: Photograph released August 10, 1941. Official U.S. Navy Photograph) ...	23
Εικόνα 3: Ουίνστον Τσώρτσιλ και Φρανκλίνος Ρούζβελτ κατά την ημέρα υπογραφής της Χάρτας (Πηγή: Courtesy US Naval History and Heritage Command)	23
Εικόνα 4: Τζο Μπάιντεν και Μπόρις Τζόνσον κατά τη διάρκεια της Συνόδου G7 στην Κορνουάλη	47
Εικόνα 5: Το κείμενο της Νέας Χάρτας του Ατλαντικού	48
Εικόνα 6: Τζο Μπάιντεν και Μπόρις Τζόνσον κατά τη διάρκεια της Συνόδου G7 στην Κορνουάλη	49

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την 12^η Αυγούστου 1941, στη δίνη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και με το ναζισμό να πλανάται πάνω από την Ευρώπη, ο Ουίνστον Τσόρτσιλ, ως πρωθυπουργός της Μεγάλης Βρετανίας, και ο Φρανκλίνος Ρούζβελτ, ως πρόεδρος των Η.Π.Α., συναντώνται στην παραλία της Νέας Γης, σε μια συνάντηση η οποία έμελε να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην έκβαση του πολέμου και να χαράξει την πορεία μιας ολόκληρης εποχής, αυτής της αναδιοργάνωσης της παγκόσμιας κοινότητας και δη της Ευρώπης.

Οι δύο ηγέτες υπογράφουν τη Χάρτα του Ατλαντικού, ένα κείμενο οκτώ σημείων τα οποία αμοιβαίως συμφωνούν και συναποδέχονται. Επουδενί βέβαια η συγκεκριμένη συμφωνία δεν αφορά μια πολεμική συνεργασία (εξάλλου οι Η.Π.Α. δεν είχαν εμπλακεί ακόμη στον πόλεμο), αλλά αντιθέτως αποτελεί μια διακήρυξη υπέρ της παγκόσμιας ειρήνης και της ελευθερίας.

Ουσιαστικά, καταδικάζεται ο εδαφικός επεκτατισμός και κηρύσσεται με τον πλέον σαφή τρόπο η αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης των λαών, ενώ η χάρτα αποτέλεσε τη βάση επάνω στην οποία οικοδομήθηκε αργότερα το εγχείρημα των Ηνωμένων Εθνών.

Οι δεσμοί μεταξύ Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας βέβαια ανέκαθεν υπήρξαν στενοί, κάνοντας λόγο για μια «ειδική σχέση» η οποία εκτείνεται σε όλα τα επίπεδα της οικονομίας, της εξωτερικής πολιτικής, της άμυνας και της ασφάλειας. Η εν προκειμένω συμφωνία, ωστόσο, αποτέλεσε το επιστέγασμα μιας συμμαχίας με τους ηγέτες των δύο κρατών, τον Ουίνστον Τσόρτσιλ και τον Φρανκλιν Ρούζβελτ, να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Αν και η Χάρτα του Ατλαντικού καθόρισε τη μεταπολεμική περίοδο, πολλά από τα ζητήματα εκείνου του κειμένου δεν έχουν ακόμη λυθεί, με την παγκόσμια κοινότητα να καλείται να διαχειριστεί ένα ευρύ φάσμα προκλήσεων. Ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του 21^{ου} αιώνα, η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση, η απόφαση του Ηνωμένου Βασιλείου να αποχωρήσει από την Ε.Ε. και φυσικά η πανδημία της νόσου Covid-19 εν τω μέσω της οποίας βρισκόμαστε άλλαξαν άρδην το τοπίο.

Ογδόντα χρόνια μετά από εκείνη την αυγουσιάτικη ημέρα του 1941, ο Μπόρις Τζόνσον και ο Τζο Μπάιντεν, ενδεδυμένοι αντίστοιχα τους «ρόλους» του Ουίνστον

Τσώρτσιλ και του Φρανκλίνου Ρούζβελτ, συναντώνται στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού αυτή τη φορά, στην Κορνουάλη, στο περιθώριο της συνόδου G7, και λαμβάνουν την απόφαση για ανανέωση της συνεργασίας τους, αναθεωρώντας το περιεχόμενο του αρχικού κειμένου και υπογράφοντας τη «Νέα Χάρτα του Ατλαντικού».

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στο εν λόγω σημείο έχοντας ως στόχο τη διερεύνηση της πορείας των αμερικανο-βρετανικών σχέσεων και τον τρόπο με τον οποίο αυτές συνδέονται με τις διεθνείς εξελίξεις. Ειδικότερα, τα ερευνητικά ερωτήματα διαμορφώνονται ως εξής:

1^ο ερευνητικό ερώτημα: Πως διαμορφώνονται διαχρονικά οι σχέσεις μεταξύ Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας;

2^ο ερευνητικό ερώτημα: Ποια η σημασία της Χάρτας του Ατλαντικού στις αμερικανο-βρετανικές σχέσεις και πως αυτή επηρέασε τα γεγονότα και τις εξελίξεις κατά την πολεμική και μεταπολεμική περίοδο;

3^ο ερευνητικό ερώτημα: Πως διαμορφώνονται οι αμερικανο-βρετανικές σχέσεις με τη νέα χάρτα του Ατλαντικού και ποιες είναι οι αναμενόμενες τάσεις στο εν λόγω πεδίο;

4^ο ερευνητικό ερώτημα: Ποιος ο ρόλος των ηγετών στην αρχική και τη νέα Χάρτα του Ατλαντικού;

Η δομή της εργασίας έχει ως ακολούθως. Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται μια σύντομη ιστορική αναδρομή στις σχέσεις Η.Π.Α. – Ηνωμένου Βασιλείου από το 18^ο αιώνα έως και την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Εν συνεχεία, στο δεύτερο κεφάλαιο εξειδικεύονται οι τομείς συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών, δίνοντας έμφαση στην οικονομία και την άμυνα. Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στην υπογραφή της Χάρτας του Ατλαντικού το 1941, αναλύοντας τις θέσεις αυτής, καθώς και τους ρόλους που διαδραμάτισαν οι ηγέτες των δύο χωρών. Η Νέα Χάρτα του Ατλαντικού αποτελεί το αντικείμενο του τετάρτου κεφαλαίου. Στα πλαίσια του εν λόγω κεφαλαίου, ως προπαρασκευαστικό στάδιο, περιγράφεται η ειδική σχέση μεταξύ Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου και διερευνάται η επίδραση των εξελίξεων κατά τη διάρκεια του 21^{ου} αιώνα οι οποίες οδήγησαν στην ανάγκη αναθεώρησης της χάρτας. Κατόπιν προσεγγίζεται κριτικά η συνεργασία Τζο Μπáιντεν και Μπόρις Τζόνσον υπό το πρίσμα της αντίστοιχης σχέσης μεταξύ Ουίνστον Τσώρτσιλ και Φρανκλίνου Ρούζβελτ. Τέλος δίνονται τα συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ Η.Π.Α. – ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Οι δεσμοί Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου ανέκαθεν καταλάμβαναν ένα εξαιρετικά σημαντικό γεωστρατηγικό ενδιαφέρον, δεδομένης και της υψηλής επιρροής των δύο χωρών στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Από το τέλος της Αμερικανικής Επανάστασης, το 1783, όταν και το Ηνωμένο Βασίλειο αναγνώρισε και επίσημα την ανεξαρτησία, οι Η.Π.Α. ποτέ δεν είχαν στενότερο σύμμαχο. Με εξαίρεση μια σύντομη περίοδο κατά τη διάρκεια του πολέμου του 1812, οι διπλωματικές σχέσεις των δύο χωρών έχουν εδραιώσει ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης και συνεργασίας, προάγοντας έτσι την ευημερία και την ασφάλεια, μέσα από συντονισμένες δράσεις και στρατηγικές, οι οποίες μάλιστα συμπαρασύρουν και άλλες χώρες προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση δημιουργώντας έναν άξονα. Το γεγονός αυτό, άλλωστε, αντανακλά και τις κοινές δημοκρατικές αξίες και ιδανικά. Η συμμαχία αυτή δεν είναι επιφανειακή, περιστασιακή και στάσιμη, αλλά, έχει στέρεες βάσεις, στοιχείο το οποίο αποδεικνύεται σε κάθε περίπτωση και σε κάθε εποχή. Το παρόν κεφάλαιο επιχειρεί να σκιαγραφήσει την πορεία των σχέσεων μεταξύ Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου, δημιουργώντας έτσι το πλαίσιο εντός του οποίου πρόκειται να αναπτυχθούν τα επόμενα κεφάλαια.

1.1 Από την ανεξαρτησία έως το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Κατά τα πρώτα χρόνια δημιουργίας του αμερικανικού κράτους, η εγγύηση της ανεξαρτησίας μονοπώλησε σχεδόν το ενδιαφέρον όσον αφορά τις επιδιώξεις της χώρας στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής (Αρβανιτόπουλος, 2000). Εξάλλου, έως εκείνη τη χρονική περίοδο, οι Η.Π.Α. βρισκόταν ανάμεσα σε δύο πολύ ισχυρές και «παραδοσιακές» δυνάμεις, τη Μεγάλη Βρετανία και την Ισπανία, οι οποίες ήλεγχαν και το μεγαλύτερο γεωγραφικό εύρος της χώρας. Η ανεξαρτησία, λοιπόν, περνούσε μέσα από τη συμπίεση της επιρροής τους και την «εκδίωξή» τους ουσιαστικά από την περιοχή.

Γενικότερα, οι πολιτικές κατά το εν λόγω διάστημα αναπτύσσονταν κατά κύριο λόγο στους εξής άξονες (Mearsheimer, 2007):

- Γεωγραφική επέκταση στη Βόρεια Αμερική με σκοπό την εδραίωση μιας νέας ισχυρής δύναμης στο Δυτικό Κόσμο.
- Περιορισμό της επιρροής των ευρωπαϊκών χωρών και κυρίως του Ηνωμένου Βασιλείου στο εσωτερικό της χώρας.
- Αποστασιοποίηση από τις συγκρούσεις που ελάμβαναν χώρα στην ευρωπαϊκή ήπειρο, χαράσσοντας έτσι μια αυτόνομη πορεία στις διεθνείς εξελίξεις, ως βασική προτεραιότητα και του δόγματος Μονρόε.

Το τελευταίο στοιχείο, αυτό της αποστασιοποίησης, αποτέλεσε μια από τις κυρίαρχες τάσεις στις Η.Π.Α. κατά τα πρώτα έτη του εποικισμού. (Ηφαιστος, 1995)

Εκ των πραγμάτων εξάλλου, η γεωγραφική θέση της χώρας, όντας ανάμεσα σε δύο ωκεανούς, δημιουργούσε παράλληλα και μια φυσική προστασία έναντι του εν προκειμένω κινδύνου, ευνοώντας έτσι την προώθηση ενός νέου συστήματος, το οποίο εξυπαρχής διέπονταν από τις αρχές της δημοκρατίας, της ηθικής και του δικαίου. (Kissinger, 1994)

Η αμερικανική πολιτική σκέψη επηρεάστηκε σε καθοριστικό βαθμό από το στόχο της «απομόνωσης», αν και ανέκαθεν συμβάδιζε με την επιθυμία για ανάδειξη

1.1.1 Επιδιώξεις Η.Π.Α. και Ην. Βασιλείου

Αρχής γενομένης από την κήρυξη της Ανεξαρτησίας των Η.Π.Α. και την ανάληψη της προεδρίας από τον G. Washington την τελευταία δεκαετία του 18^{ου} αιώνα, κύριο άξονα της εξωτερικής πολιτικής της χώρας αποτέλεσε η εστίαση στην ανάπτυξη εμπορικών σχέσεων με τα άλλα κράτη, αποφεύγοντας τις πολιτικές διενέξεις. Υπήρχε, εξάλλου, η βαθιά πεποίθηση πως μια τέτοια στρατηγική ήταν ικανή να αναδείξει τις Η.Π.Α. σε κυρίαρχη δύναμη στο παγκόσμιο εμπόριο. Αυτός ήταν και ο λόγος που υιοθετήθηκε πιστά έως και τον 19^ο αιώνα. (Αρβανιτόπουλος, 2000)

Εξίσου σημαντικό μέλημα ήταν και η εδαφική επέκταση του νεοσύστατου κράτους σε σημείο που να θεωρείται αναφαίρετο δικαίωμα των Η.Π.Α., ακόμη και από τους

«πατέρες» του ιδεαλισμού. Ουσιαστικά, κατά το πρώτο αυτό διάστημα το ενδιαφέρον μονοπόλησε η επιβίωση της χώρας. (Latane, 1995)

Την ίδια στιγμή, στην αντίπερα όχθη, οι ναπολεόντιοι πόλεμοι έχουν τελειώσει και η ευρωπαϊκή ήπειρος «κατακλύζεται» από τη Γαλλική Επανάσταση. Μπροστά σε αυτήν την «απειλή», δηλαδή το ενδεχόμενο της εδραίωσης μιας γαλλικής υπερδύναμης, γεγονός το οποίο θα επέσυρε εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις για την οικονομία του Ηνωμένου Βασιλείου, η βρετανική πολιτική καλείται να διαχειριστεί μια εξαιρετικά δύσκολη κατάσταση. Ο βασικός στόχος ο οποίος τίθεται είναι η διασφάλιση της ισορροπίας και της υπάρχουσας κατάστασης αποτρέποντας την επικράτηση μεμονωμένων δυνάμεων. (Mearsheimer, 2007)

Η βρετανική οικονομία άλλωστε, από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα βρισκόταν σε διαρκή ανάπτυξη με κυριότερους τομείς την κλωστοϋφαντουργία, την ατμοκίνηση και τη σιδηρουργία. Δημιουργήθηκε έτσι ένας αντίθετος πόλος, ο οποίος εκπροσωπούσε μια εντελώς διαφορετική θεώρηση. Από τη μία πλευρά, η Γαλλία στόχευε στην εδραίωση μιας περιφερειακής παγκόσμιας οικονομίας με εκείνη στο επίκεντρο, ενώ η Βρετανία προωθούσε έναν περισσότερο παγκόσμιο σύστημα όπου η ίδια βέβαια θα διαδραμάτιζε καθοριστικό ρόλο. (Gilpin, 2006)

Στο εν λόγω διάστημα λοιπόν, Η.Π.Α. και Μεγάλη Βρετανία, έχουν ουσιαστικά τις ίδιες επιδιώξεις, υπό την έννοια της περιφρούρησης του εθνικού συμφέροντος, παρουσιάζουν ωστόσο διαφορές όσον αφορά τις πολιτικές. Από τη μία πλευρά, οι Η.Π.Α. τάσσονται αποκάλυπτα υπέρ της απομόνωσης, ενώ από την άλλη, η Μεγάλη Βρετανία ταλανίζεται από ένα μεγάλο δίλημμα. (Kissinger, 1994)

1.1.2 Η περίοδος της Pax Britannica (1870-1914)

Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, η Βρετανία αποτελεί την κυρίαρχη και αδιαμφισβήτητη ναυτική δύναμη σε παγκόσμιο επίπεδο, με την Pax Britannica να σηματοδοτεί μια περίοδο

μακρόχρονης ειρήνης στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Το καθεστώς αυτό (της Pax Britannica) διατηρήθηκε σχεδόν για έναν αιώνα. (Mearsheimer, 2007)

Στην απόλυτη ακμή της, από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και για τρεις δεκαετίες, η Pax Britannica προώθησε την ιδέα μιας ανοικτής οικονομίας σε παγκόσμια κλίμακα, η οποία μάλιστα δεν περιοριζόταν στο εμπόριο αγαθών αλλά περιελάμβανε επίσης και την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων. (Gilpin, 2006)

Η γεωγραφική θέση της Βρετανίας, άλλωστε, ενίσχυε ακόμη περισσότερο την κυριαρχία της, καθώς είχε τον έλεγχο όσον αφορά τις διόδους της ηπειρωτικής Ευρώπης.

Την ίδια στιγμή, οι Η.Π.Α. εξακολουθούν να είναι αφοσιωμένες στην απόκτηση της κυριαρχίας της στην αμερικάνικη ήπειρο, αν και ο εμφύλιος πόλεμος κατά την περίοδο 1860-1865 αποτέλεσε μια σημαντική δοκιμασία για το κράτος, χωρίς ωστόσο να ανακόψει την πορεία τους σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Μόλις τρία χρόνια από τη λήξη του πολέμου, το 1868, οι επεκτατικές βλέψεις των Η.Π.Α. επιβεβαιώθηκαν με την εξαγορά της Αλάσκα από τη Ρωσία. (Mearsheimer, 2007)

Ήδη από το τα τέλη της δεκαετίας του 1860 λοιπόν, οι Η.Π.Α. καταλαμβάνουν τις εδαφικές εκτάσεις που έχουν και στις μέρες μας, ολοκληρώνοντας ταχύτατα την επέκτασή τους. Προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση βέβαια συνέβαλε και το γεγονός πως δεν υπήρχε κάποια άλλη ισχυρή δύναμη στην ευρύτερη περιοχή. Ωστόσο, παρά την αδιαμφισβήτητη ισχύ του, το κράτος των Η.Π.Α. εξακολουθεί να παραμένει αμέτοχο στις διεθνείς εξελίξεις συνεχίζοντας το δρόμο που είχε χαράξει. (Ηφαιστος, 1995)

Άλλωστε, ούτε και από την Ευρώπη υπήρχε σχετική απειλή. Αν και η Βρετανία ήταν αυτή η οποία ήλεγχε εν πολλοίς την οικονομική διάρθρωση, εντούτοις στην ευρωπαϊκή ήπειρο υπήρχε πληθώρα δυνάμεων με προεξέχουσες, πέραν του Ηνωμένου Βασιλείου, τη Γαλλία και τη Ρωσία, ακολουθούμενες από τη Γερμανία, την Ιταλία και την τότε Αυστροουγγαρία. Οι δύο τελευταίες είχαν χάσει προ πολλού την «αίγλη» τους, η Γερμανία παρά ταύτα βρισκόταν σε μια διαρκή ανοδική πορεία, η οποία στα τέλη του 19^{ου} αιώνα ήταν ήδη η ισχυρότερη στρατιωτική και οικονομική δύναμη στην περιοχή. Καμία χώρα ωστόσο δεν είχε την ηγεμονία. (Mearsheimer, 2007)

Σταδιακά ωστόσο, η Γερμανία αρχίζει να επεκτείνει ολοένα και περισσότερο την ισχύ της και αναδεικνύεται όχι σε ευρωπαϊκή, αλλά σε παγκόσμια υπερδύναμη, έχοντας απέναντί της ένα κοινό μέτωπο Βρετανίας, Γαλλίας και Ρωσίας.

Η απαρχή του 20^{ου} αιώνα βρίσκει τις Η.Π.Α. σε μια εναλλαγή πορείας, από τον απομονωτισμό στην ενεργό ανάμειξη στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Άλλωστε, το 1900, οι Η.Π.Α. ήταν ήδη η πλουσιότερη χώρα παγκοσμίως. Στις δεδομένες συνθήκες λοιπόν, η εξωτερική πολιτική δε θα μπορούσε να παραμείνει ανεπηρέαστη.

1.1.3 Η περίοδος του μεσοπολέμου

Το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου βρίσκει σε θέση ισχύος τη Γαλλία, η οποία με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών αποκτά την πλήρη υπεροχή στην περιοχή, δεδομένης και της μεγάλης στρατιωτικής δύναμης που κατείχε. Αποδυναμωμένη από την άλλη πλευρά βγήκε η Ρωσία.

Όσον αφορά τις Η.Π.Α. αυτές δεν προέβαλαν κάποιου είδους απαίτηση, εδαφική ή οικονομική, μιας και η αναχαίτιση του γερμανικού милитарισμού από μόνη της ήταν μια μεγάλη νίκη. Οι αξιώσεις της περιορίστηκαν στη δημιουργία της Κοινωνίας των Εθνών. (Χριστοδουλίδης, 1990)

Έπειτα, οι Η.Π.Α. επανέρχονται σε μια περίοδο εσωστρέφειας, η οποία εκφράζεται μέσω της διακήρυξης του Προέδρου Wilson που περιελάμβανε μεταξύ άλλων σημεία όπως (Ηφαιστος, 1995): η ειρηνική επίλυση των διακρατικών διαφορών μέσω διαπραγματεύσεων, η πλήρης απελευθέρωση της ναυσιπλοΐας και προπάντων η ίδρυση ενός διεθνούς οργανισμού ο οποίος θα διασφάλιζε τη διατήρηση της ειρήνης και το εδαφικό καθεστώς όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά το πέρας του πολέμου.

Κάπως έτσι οδηγηθήκαμε στην Κοινωνία των Εθνών, η οποία ωστόσο ποτέ δεν εκπλήρωσε την αποστολή της, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός πως η γερουσία δεν επικύρωσε τη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Καθ' όλο το διάστημα του μεσοπολέμου οι Η.Π.Α. εξακολουθούν να ακολουθούν το δόγμα του απομονωτισμού, ενώ, την ίδια στιγμή, στον

ευρωπαϊκό χώρο υπάρχει μια πολυφωνία δυνάμεων. Το μεν Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία κατείχαν σημαντικό πλούτο, υπολείπονταν όμως σε στρατιωτική δύναμη. Η Γαλλία από την άλλη πλευρά ήταν εξαιρετικά ισχυρή στρατιωτικά, δεν μπορούσε ωστόσο να υποστηρίξει οικονομικά μια ανατροπή της τότε κατάστασης. Επικρατούσε λοιπόν μια εύθραυστη ισορροπία, η οποία έληξε με την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία του γερμανικού κράτους.

1.2 Η σφυρηλάτηση των σχέσεων κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Οι βάσεις των σχέσεων Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου τοποθετούνται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Έως τότε, η σχέση των δύο χωρών είχε περισσότερο ένα συγκρουσιακό παρά ένα συνεργατικό χαρακτήρα. Άλλωστε, η Βρετανία διατηρούσε σημαντικά συμφέροντα στην περιοχή. (Beloff, 1963)

Γρήγορα ωστόσο η βρετανική εξουσία αντιλήφθηκε πως δε θα μπορούσε να διατηρήσει για πολύ την απόλυτη ναυτική κυριαρχία, ενώ τα συμφέροντα των δύο χωρών παρουσίαζαν πολλά κοινά στοιχεία. Ως εκ τούτου, ένα μέρος των θαλασσών «παραχωρήθηκε» στην ανερχόμενη δύναμη των Η.Π.Α.. (Mackintosh, 1969)

Σε κάθε περίπτωση, κομβικός όσον αφορά τις σχέσεις των δύο χωρών, στάθηκε ο ρόλος της στενής φιλίας Βρετανού Πρωθυπουργού Winston Churchill με τον Αμερικάνο Πρόεδρο Franklin Roosevelt. Ουσιαστικά, ο λόγος που έφερε κοντά τους δύο ηγέτες ήταν η ανάγκη για ανάσχεση της ναζιστικής απειλής. Από τη μία πλευρά η Βρετανία χρειαζόνταν τις Η.Π.Α. για την διασφάλιση της επιβίωσής της, ενώ από την άλλη οι Η.Π.Α. βασιζόνταν στην υποστήριξη της βρετανικής ναυτικής δύναμης για τη διατήρηση των κεκτημένων στην παγκόσμια ναυσιπλοία. (Reynolds, 1986)

Η συνεργασία των δύο χωρών όμως δεν έληξε με το τέλος του πολέμου, αλλά συνέχισε να καλλιεργείται και τις επόμενες δεκαετίες.

1.2.1 Το διεθνές σύστημα και η σοβιετική απειλή

Παρά τη συνεργασία και την ισχύ τους, η Μεγάλη Βρετανία και οι Η.Π.Α., μόνες, δεν ήταν ικανές να αναχαιτίσουν τη γερμανική επέλαση. Στην προσπάθειά τους λοιπόν χρειάστηκε να ζητήσουν τη συνδρομή της Σοβιετικής Ένωσης, την οποία το τέλος του πολέμου τη βρήκε σε ηγεμονική θέση.

Η Συνδιάσκεψη του Πότσδαμ διακήρυξε την ανάγκη για μια αρμονική σχέση συνεργασίας μεταξύ των συμμάχων, οι δυνάμεις ωστόσο είχαν ήδη χωριστεί σε Ανατολή και Δύση, σημαίνοντας την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου.

Η Σοβιετική Ένωση ήταν κυρίαρχη στην Ανατολική Ευρώπη και την Ασία, έχοντας ως αντίπαλον δέος στο Δυτικό Κόσμο τις Η.Π.Α.. Οι δύο αυτές χώρες αποτέλεσαν τους αντίθετους πόλους μιας κατάστασης, γύρω από τους οποίους συσπειρώθηκαν οι υπόλοιπες δυνάμεις της εποχής. (Κώνστας & Αρβανιτόπουλος, 2002)

Κατά την περίοδο αυτή υπάρχει ένας άκρατος συναγωνισμός σε επίπεδο στρατιωτικής δύναμης, ο οποίος κατέληξε σε έναν αγώνα παραγωγής πυρηνικών όπλων, τα οποία είχαν παρά ταύτα ως αποτέλεσμα την αμοιβαία «αλληλοεξόντωση» των δύο στρατοπέδων και την αποφυγή ενός τρίτου παγκοσμίου πολέμου. (Gilpin, 2006)

1.2.2 Η ειδική σχέση Η.Π.Α. – Ην. Βασιλείου

Διαχρονικά, υποστηρίζεται μια ειδική σχέση μεταξύ Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου, η οποία έχει τα εξής τρία χαρακτηριστικά (Reynolds, 1986):

- (1) Εστίαση στην αποτροπή της εδραίωσης ενός κυρίαρχου κράτους – ενός κράτους ηγεμόνα στην ηπειρωτική ευρώπη (κάθε μία για τους δικούς τους στρατηγικούς λόγους) και στην πρόληψη ανακατατάξεων στο υπάρχον «καθεστώς» στην ασιατική ήπειρο και τη Μέση Ανατολή.
- (2) Ύπαρξη κοινής ιδιολογικής αντίληψης μεταξύ των δύο κρατών όσον αφορά το οικονομικό σύστημα και την έννοια του κράτους.

(3) Ύπαρξη στενών προσωπικών σχέσεων, με χαρακτηριστικότερο το φιλικό δεσμό μεταξύ του Ουίνστον Τσώρτσιλ και του Φρανκλίνου Ρούζβελτ.

Σε κάθε περίπτωση, κομβικός ήταν ο ρόλος της αδυναμίας του Ηνωμένου Βασιλείου να εξασφαλίσει μόνη της την ισορροπία στην Ευρώπη αρχικά και την Ασία σε δεύτερο στάδιο, γεγονός το οποίο την εξώθησε στην αναζήτηση συμμάχων σε αυτήν την προσπάθεια, η οποία προσωποποιήθηκε στο κράτος των Η.Π.Α..

1.3 Ψυχρός Πόλεμος και ΝΑΤΟ

Το τέλος του ψυχρού πολέμου με την κατάρρευση της Ε.Σ.Σ.Δ. σήμανε μια σειρά από αλυσιδωτές εξελίξεις στον παγκόσμιο συσχετισμό δυνάμεων, καθώς το κενό που άφησε η Σοβιετική Ένωση, καθώς πολλοί ήταν οι μνηστήρες οι οποίοι επεδίωξαν να λάβουν ένα μέρος της κυριαρχίας. Ηγεμονική θέση βέβαια κατείχαν οι Η.Π.Α. ως η μοναδική χώρα η οποία είχε την ισχύ να διαδραματίσει έναν ρόλο παγκόσμιας εμβέλειας, ενώ οι υπόλοιπες δυνάμεις περιορίζοντας κατά βάση σε περιφερειακό επίπεδο: το δίπολο Γαλλία και Γερμανία στην ευρωπαϊκή ήπειρο, οι πολυπληθείς Κίνα και Ινδία στην Ασία, η νεοσύστατη Ρωσία στην Ευρασία, το Ιράν στο νευραλγικό τμήμα της Μέσης Ανατολής, η Βραζιλία στην Νότια Αμερική και η Νότιος Αφρική στην Ασία. Τη δεδομένη στιγμή, το Ηνωμένο Βασίλειο περιορίζεται σε ένα ρόλο τοποτηρητή στην ηπειρωτική ευρώπη, «εποπτεύοντας» την επικρατούσα κατάσταση. (Πλατιάς, 1995)

Η ισορροπία βέβαια στον παγκόσμιο χάρτη ήταν εξαιρετικά εύθραυστη, καθώς οι ζυμώσεις ήταν διαρκείς, αν και οι αλλαγές δεν επήλθαν αναίμακτα. Ο Καύκασος, ο Περσικός Κόλπος και η Γιουγκοσλαβία αποτέλεσαν το επίκεντρο έντονων πολεμικών συγκρούσεων, ως αποτέλεσμα της ανάγκης για αλλαγή του συσχετισμού δυνάμεων. (Huntington, 1999)

Πολλοί ωστόσο εκείνοι οι οποίοι διατείνονταν πως το παγκόσμιο σύστημα εξακολουθούσε να έχει το χαρακτήρα ενός διπόλου μεταξύ Η.Π.Α. και Ρωσίας αυτή τη φορά. (Walz, 1993)

Την περίοδο αυτή η κριτική η οποία ασκείται στο NATO είναι εξαιρετικά έντονη, ενώ παράλληλα υπάρχουν προσπάθειες στον ευρωπαϊκό χώρο για την εγκαθίδρυση ενός καθαρά ευρωπαϊκού φορέα στο εν λόγω πεδίο, οι οποίες έχουν ως κύριους εκφραστές το Χέλμουτ Κολ από την πλευρά της Γερμανίας και το Φρανσουά Μιτεράν από την πλευρά της Γαλλίας, που προτείνουν τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ταυτότητας. (Cornish, 1996)

Οι Η.Π.Α. ωστόσο δεν είναι διατεθειμένες να «δεχθούν» αβίαστα τέτοιου είδους εγχειρήματα και προωθεί το NATO ως ένα πολιτικό εργαλείο για τη διασφάλιση της σταθερότητας. Υπό την απειλή της ενδεχόμενης αποχώρησης των Η.Π.Α. από τη συμμαχία και δεδομένης της ισχυρής θέσης που η χώρα κατείχε στην Ευρασία, ώθησαν τις ευρωπαϊκές δυνάμεις προς τη συναίνεση, επιλέγοντας και πάλι μια ατλαντική παρά μια ευρωπαϊκή προσέγγιση στο ζήτημα της ασφάλειας. (Αρβανιτόπουλος, 2007)

Ο ρόλος λοιπόν του NATO αναβαθμίστηκε, λαμβάνοντας μεταξύ άλλων και επεμβατικό χαρακτήρα, σε μια προσπάθεια των Η.Π.Α. να αποθαρρύνουν τυχόν εθνικές προσπάθειες των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων προς την εν λόγω κατεύθυνση, οι οποίες ενδεχομένως να απειλούσαν το συσχετισμό και τη ισορροπία των δυνάμεων.

Τα επόμενα χρόνια ωστόσο, οι εξελίξεις, με χαρακτηριστικό το παράδειγμα το Κοσσυφοπεδίου, επανέφεραν στο προσκήνιο την ανάγκη για ενίσχυση του ευρωπαϊκού μετώπου εντός της συμμαχίας. Εξάλλου, η ευρωπαϊκή ενοποίηση ήταν ήδη προ των πυλών. (Αρβανιτόπουλος, 2007)

Παρά την αφοσίωση των Η.Π.Α. στην περιφρούρηση των κεκτημένων στην Ευρασία, η Γαλλία ξεκινά πυρηνικές δοκιμές το 1995, χωρίς να υπάρξει αντίλογος εντός της Ευρώπης. Ακόμη και η στάση της Μεγάλης Βρετανίας στις εξελίξεις αυτές ήταν ουδέτερη. Η ουδετερότητα αυτή κατευθύνεται από τους ακόλουθους παράγοντες (Croft, 1996):

(1) Η Μεγάλη Βρετανία βάσιζε ένα μεγάλο μέρος της δύναμής της στο πυρηνικό της πρόγραμμα, γεγονός το οποίο αυτόματα καθιστούσε κάθε κριτική ανίσχυρη.

(2) Η τεχνολογική και επιστημονική πρόοδος δεν άφηναν περιθώρια για βάσιμη κριτική.

(3) Η συνεργασία μεταξύ Γαλλίας, Γερμανίας και Ηνωμένου Βασιλείου κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου είχε ως αποτέλεσμα την κοινοποίηση των πληροφοριών που αφορούν το πυρηνικό πρόγραμμα των Η.Π.Α..

(4) Η Μεγάλη Βρετανία έβλεπε τη Γαλλία ως ένα ισχυρό σύμμαχο εντός της Ευρώπης και το πυρηνικό της πρόγραμμα ως μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για την ίδια να ναρκοθετήσει το γαλλογερμανικό άξονα.

Όταν, ωστόσο, αργότερα οι Η.Π.Α. μέσω του Προέδρου Μπους το 2001 ανακοινώνουν την ένταση των προσπαθειών στο πεδίο της πυραυλικής άμυνας, αν και η Γαλλία και η Γερμανία είναι σαφώς αντίθετες, η Μεγάλη Βρετανία τάσσεται υπέρ των Η.Π.Α.. Ο λόγος ήταν σαφώς η επιθυμία της Μεγάλης Βρετανίας να μη θέσει σε κίνδυνο τις μεταξύ τους σχέσεις, δεδομένου ότι το πρόγραμμα ήταν εξαιρετικά σημαντικό για την ασφάλεια των Η.Π.Α. (Bowen, 2001)

Ανάλογη εξάλλου ήταν η στάση που ακολούθησε και κατά τη διάρκεια της επέμβασης της αμερικανικής κυβέρνησης στο Ιράκ, όπου είχε μάλιστα την υποστήριξη της Ιταλίας και της Ισπανίας, απομονώνοντας το γαλλογερμανικό άξονα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟΜΕΙΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Από τα όσα προηγήθηκαν συνάγεται πως οι σχέσεις Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας δεν περιορίζονται ούτε χρονικά αλλά και ούτε και θεματικά, υπό την έννοια πως δεν εξαντλούνται σε πολιτικές άμυνας και ασφάλειας, αλλά εκτείνονται σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων με κυρίαρχο το πεδίο της οικονομίας. Εξάλλου, η ανάγκη για δημιουργία ενός κοινού μετώπου στην προσπάθεια ανοικοδόμησης της παγκόσμιας οικονομίας αποτέλεσε αφορμή για ακόμη στενότερη συνεργασία κατά τη μεταπολεμική περίοδο και κατηύθυνε εν πολλοίς τις εξελίξεις για το σύνολο του δυτικού κόσμου. Η συμβολή του σχεδίου Μάρσαλ, το οποίο αναπτύσσεται παρακάτω, είναι αναμφισβήτητη. Πρόκειται, δηλαδή για ένα βαθύ και πολυδιάστατο δεσμό. Ιδιαίτερα δε τις τελευταίες δεκαετίες, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και η άρση των περιορισμών, προσδίδουν ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα στο εν προκειμένω ζήτημα. Είτε αναφερόμαστε στην πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση, είτε στο Brexit, είτε στην παγκόσμια πανδημία, είτε στην πρόσφατη σύγκρουση μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας, οι Η.Π.Α. και η Μεγάλη Βρετανία διαμορφώνουν κοινές θέσεις και δράσεις. Σε αυτό ακριβώς το σημείο επικεντρώνεται το παρόν κεφάλαιο έχοντας ως στόχο να αναδείξει τους επιμέρους τομείς συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών. Ξεκινώντας με την οικονομία, εξετάζεται το νεοκαπιταλιστικό σύστημα, το σχέδιο Μάρσαλ και φυσικά το δόγμα του Τρούμαν. Κατόπιν, οι αμερικανο – βρετανικές σχέσεις προσεγγίζονται υπό το πρίσμα της άμυνας.

2.1 Οικονομία

Η ανασυγκρότηση της Ευρώπης μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έφερε ακόμη πιο «κοντά» τις Η.Π.Α. και τη Μεγάλη Βρετανία, οι οποίες συνενώθηκαν πίσω από τον κοινό στόχο της οικονομικής αναγέννησης, κάθε μια για τους δικούς τους λόγους. Από τη μία πλευρά, οι Η.Π.Α. ήθελαν να ανασχέσουν τη σοβιετική απειλή, ενώ από την άλλη η Μεγάλη Βρετανία βρισκόταν σε αναζήτηση νέων αγορών, αναγνωρίζοντας παράλληλα την ευκαιρία να διατηρήσει τα κεκτημένα ως κυρίαρχη δύναμη.

2.2.1. Νεοκαπιταλισμός

Η μοναδική χώρα η οποία αναδείχθηκε ωφελημένη από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν αναμφίβολα οι Η.Π.Α., επιτυγχάνοντας σημαντικά οικονομικά οφέλη ως αποτέλεσμα αφενός της προμήθειας πολεμικού υλικού στις συμμαχικές δυνάμεις και αφετέρου του δανεισμού κεφαλαίων. Κάπως έτσι, το τέλος του πολέμου βρήκε τις Η.Π.Α. να κατέχουν σχεδόν τα 2/3 των παγκοσμίων αποθεμάτων χρυσού, ενώ το δολάριο ήταν το πλέον σταθερό και ασφαλές νόμισμα παγκοσμίως. Αναπόφευκτα λοιπόν, οι αμερικανικές κυβερνήσεις κλήθηκαν να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην ανασυγκρότηση της Ευρώπης και όχι μόνο.

Σε αυτό το χρονικό σημείο άρχισαν να οικοδομούνται σταδιακά οικονομικές σχέσεις μεταξύ Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας, καθώς, έως τότε, υπήρχαν σημαντικές διαφορές όσον αφορά την οικονομική προσέγγιση. Λίγο πριν το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι Η.Π.Α. πρέσβευαν το ελεύθερο διεθνές εμπόριο, ενώ, από την άλλη, η Μεγάλη Βρετανία είχε ως στόχο την περιφρούρηση των προνομιακών της κεκτημένων. Κάποιες δεκαετίες νωρίτερα μάλιστα, οι δύο χώρες είχαν την ίδια αντιπαράθεση, ευρισκόμενες όμως στις ακριβώς αντίθετες θέσεις. (Reynolds, 1986)

Επανερχόμενοι στην ανάγκη ανασύστασης της παγκόσμιας οικονομίας, αυτή βασίστηκε στην αμερικανική θεώρηση, η οποία πρέσβευε το σύστημα του φιλελεύθερου καπιταλισμού ή νεοκαπιταλισμού όπως είναι ευρύτερα γνωστό. Στο εν λόγω πλαίσιο το κράτος έχει έναν εποπτικό χαρακτήρα, έχοντας ως βασικό στόχο την προώθηση του εθνικού συμφέροντος και την κοινωνική δικαιοσύνη. (Bernstein, 2004)

Ορόσημο της μετάβασης στο νέο αυτό «καθεστώς» αποτέλεσε η υπογραφή της Χάρτας του Ατλαντικού από τον Ουίνστον Τσόρτσιλ και το Φρανκλίνο Ρούζβελτ, η οποία αναλύεται λεπτομερώς στο επόμενο κεφάλαιο.

Επίκεντρο της πολιτικής αποτέλεσε η εγκαθίδρυση ενός νομισματικού συστήματος και η αναδιαμόρφωση της διεθνούς εμπορικής δραστηριότητας. Προς τη νομισματική «σύγκλιση» Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας είχαν ήδη γίνει βήματα με τη «διπλωματία δολαρίου – στερλίνας», η οποία εξάλλου αποτέλεσε και τη βάση του συστήματος Bretton Woods.

2.2.2. Δόγμα Τρούμαν

Η «απειλή» της σοβιετικής εισβολής στο ανατολικό τμήμα της Μεσογείου μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου είναι αυτή η οποία κατευθύνει τις εξελίξεις στο αμερικανο-βρετανικό μέτωπο την περίοδο αυτή. Η Βρετανία που ως τότε ήταν η εγγυήτρια δύναμη στην περιοχή βρισκόταν σε εξαιρετικά δύσκολη θέση, εξαναγκαζόμενη έτσι να στραφεί στη βοήθεια των Η.Π.Α.. Το έργο αυτό επωμίστηκε ο Πρόεδρος Τρούμαν, ο οποίος έθεσε σε ισχύ ένα πρόγραμμα παροχής υποστήριξης στην Ελλάδα και την Τουρκία, που έμεινε γνωστό ως Δόγμα Τρούμαν. (Burns, 1983)

Παρατηρείται λοιπόν μια συντονισμένη δράση προς την κατεύθυνση της ανασυγκρότησης των ευρωπαϊκών δυνάμεων, έτσι ώστε να αποφευχθεί η ροπή προς τις σοβιετικές πολιτικές θέσεις.

Αυτός είναι και ο λόγος που το ζήτημα της Ελλάδος κέρδισε τόσο μεγάλο ενδιαφέρον, υπό την έννοια πως αρκούσε ο ασπασμός του κομμουνισμού ακόμη και σε μια χώρα για να προκαλέσει ένα κύμα αλυσιδωτών αντιδράσεων σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή ήπειρο. (Young, 2003)

2.2.3. Σχέδιο Μάρσαλ

Δεδομένης της κατάστασης που επικρατούσε, η βοήθεια που απαιτούνταν ήταν πολυδιάστατη και περιελάμβανε τόσο οικονομικά όσο και στρατιωτικά μέσα. Έτσι λοιπόν, οδηγηθήκαμε στο Σχέδιο Μάρσαλ, στο οποίο εντάσσονταν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες, υπό την αυστηρή προϋπόθεση να υπάρχει πλήρη αφοσίωση στα όσα πρέσβευε η αμερικανική πολιτική, κοινωνική και οικονομική φιλοσοφία. (Τσακαλογιάννης, 2000)

Ουσιαστικά, το Σχέδιο Μάρσαλ επιτελούσε ένα διττό ρόλο: αφενός αποσκοπούσε στην επίσπευση της ανάκαμψης των ευρωπαϊκών χωρών και αφετέρου επεδίωκε τη

διαμόρφωση εκείνων των συνθηκών που θα διασφάλιζαν την ενοποίηση της Ευρώπης σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

2.2 Άμυνα

Εν αντιθέσει με την οικονομία, όπου οι Η.Π.Α. υιοθέτησαν μια περισσότερο οικουμενική προσέγγιση, ενθαρρύνοντας την αυτονομία των ευρωπαϊκών χωρών (γεγονός το οποίο συνέβαλε στη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας), στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας προτίμησαν να διατηρήσουν οι ίδιες τα ηνία των εξελίξεων.

Έως το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Βρετανία ήταν ευθυγραμμισμένη με μια πολιτική η οποία είχε έναν καθαρά αμυντικό παρά αποτρεπτικό χαρακτήρα. Η πυρηνική ισχύς ωστόσο που απέκτησε η Σοβιετική Ένωση κατέστησε σαφές πως το μέλλον δε θα καθορισθεί από συμβατικά όπλα. Ήταν λοιπόν φανερό πως απαιτούνταν μια στρατηγική που θα θέτει στο επίκεντρο την αποτροπή ενδεχόμενων περιστατικών.

Η «πυρηνική συμμαχία» μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας και Αμερικής επισημοποιήθηκε με τη Συμφωνία του Κεμπέκ, η οποία υπογράφηκε το 1943 και έθετε τις εξής αρχές:

- (1) τα πυρηνικά όπλα δε θα χρησιμοποιούνταν για μεταξύ τους επιθέσεις
- (2) τα πυρηνικά όπλα δε θα χρησιμοποιούνταν κατά οποιουδήποτε τρίτου δίχως πρωτύτερα να υπάρξουν σχετικές διαβουλεύσεις
- (3) δε θα κοινοποιούνταν οποιαδήποτε πληροφορία σε τρίτους δίχως πρωτύτερα να υπάρξουν σχετικές διαβουλεύσεις

Παρά την αρχική σύμπλευση βέβαια, οι πολιτικές εξελίξεις που ακολούθησαν κλόνισαν τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Σχετική απόφαση του Κογκρέσου το 1946 απαγόρευε κάθε είδους ανταλλαγή πληροφοριών με άλλη κυβέρνηση όσον αφορά τα πυρηνικά όπλα, γεγονός το οποίο ουσιαστικά οδήγησε στον αποκλεισμό και της Μεγάλης Βρετανίας. (Reynolds, 1986)

Αν μάλιστα, συνυπολογίσουμε το γεγονός πως στην περίπτωση του Σουέζ οι Η.Π.Α. τήρησαν μια ουδέτερη στάση, μη συνδράμοντας τους Βρετανούς, κατέστησε επιτακτική την ανάγκη αυτονόμησης της χώρας. Οι Αμερικανοί ωστόσο επανήλθαν συνάπτοντας συμφωνία πώλησης πυραύλων Skybolt στη Μεγάλη Βρετανία. (Baylis, 1981)

Η άνοδος του Προέδρου Τζον Κένεντι στην εξουσία μετέβαλε εκ νέου τη στάση των Η.Π.Α., που τώρα προωθούσαν ένα «συλλογικό πυρηνικό σύστημα» στο πλαίσιο της Ευρώπης, το οποίο ωστόσο θα ήταν υπό την εποπτεία τους. Η Γαλλία αρνήθηκε να εισχωρήσει στο εν λόγω σχήμα, εν αντιθέσει με τη Μεγάλη Βρετανία η οποία με τις Η.Π.Α. προχώρησε στην υπογραφή της Συμφωνίας του Νασάου το 1962.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ 1941

Ορόσημο στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών, της Μεγάλης Βρετανίας και των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, αποτέλεσε η Χάρτα του Ατλαντικού η οποία υπογράφηκε τον Αύγουστο του 1941 μεταξύ του Ουίνστον Τσόρτσιλ και του Φρανκλίνου Ρούζβελτ. Αν και οι σχέσεις των δύο χωρών ανέκαθεν ήταν στενές, η Χάρτα του Ατλαντικού επισημοποίησε τη συγκρότηση ενός κοινού μετώπου, όχι σε στρατιωτικό επίπεδο, καθώς η χάρτα δεν αναφέρονταν σε πολεμικές επιχειρήσεις, αλλά σε μια ευρύτερη κλίμακα. Επρόκειτο για ένα κείμενο οκτώ σημείων το οποίο τα δύο μέρη συμφώνησαν και συναποδέχθηκαν και με το οποίο καταδικάζεται ο εδαφικός επεκτατισμός και κηρύσσεται με τον πλέον σαφή τρόπο η αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης των λαών. Ουσιαστικά, αποτελεί μια διακήρυξη υπέρ της παγκόσμιας ειρήνης και της ελευθερίας, στη βάση της οποίας μετέπειτα θεμελιώθηκε και το εγχείρημα το Ηνωμένων Εθνών. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι η Χάρτα δεν είχε αντίκτυπο στο πεδίο των μαχών, υπό την έννοια πως επηρέασε σημαντικά την έκβαση του πολέμου και τις εξελίξεις που ακολούθησαν. Το παρόν κεφάλαιο επικεντρώνεται στην εν λόγω συμφωνία αποτυπώνοντας τα βασικά της σημεία, καθώς και τον αντίκτυπό της.

3.1 Ιστορική αναδρομή

Στις αρχές της δεκαετίας του 1940, η αμερικανική κυβέρνηση, αντιλαμβανόμενη τη διαρκώς διευρυνόμενη έκταση που ελάμβανε η πολεμική σύρραξη, συνειδητοποίησε ότι δε θα μπορούσε να εξακολουθήσει να παραμένει αμέτοχη, όπως ήταν η «πάγια» τακτική της, αλλά θα έπρεπε να συμμετάσχει ενεργά στα τεκταινόμενα.

Την περίοδο εκείνη, το επίκεντρο το πεδίο της μάχης είχε μεταφερθεί στην αφρικανική ήπειρο, όπου μαίνονταν η σύγκρουση μεταξύ Βρετανίας και Ιταλίας. Με τη Γαλλία να έχει ήδη καταθέσει τα όπλα, η Βρετανία ήταν ουσιαστικά το τελευταίο «οχυρό» της Δυτικής Ευρώπης για τις χιτλερικές δυνάμεις, οι οποίες είχαν ήδη θέσει σε εφαρμογή το σχέδιο «Θαλάσσιος Λέων» που αναπτύσσονταν σε δύο φάσεις: η πρώτη αφορούσε την

καταστροφή των βρετανικών αεροπορικών και ναυτικών δυνάμεων και η δεύτερη την απόβαση στο νησί.

Ορόσημο αποτελεί η 15^η Σεπτεμβρίου 1940, η ημέρα που οι Γερμανοί εξαπολύουν μια πολύ μεγάλη αεροπορική επιδρομή. Η ίδια ημέρα συνέπεσε να είναι η πρώτη που ο αγγλικός στρατός έθεσε σε λειτουργία το Radio Detection Ranging (radar). Όταν λοιπόν τα γερμανικά αεροπλάνα πέταξαν πάνω από αγγλικό έδαφος, η βρετανική αεροπορία ήταν ήδη προετοιμασμένη. Οι απώλειες για τους Γερμανούς ήταν τεράστιες, γεγονός το οποίο οδήγησε στη αναβολή της επίθεσης ή ορθότερα στη ματαίωσή της.

Η Βρετανία ως κυρίαρχη δύναμη στο μέτωπο κατά του άξονα, ασκούσε έντονη πίεση στις Η.Π.Α. μέσω του πρωθυπουργού Ουίνστον Τσώρτσιλ, ενώ την ίδια στιγμή η Σοβιετική Ένωση παρέμενε αδρανής. Τον καιρό εκείνο η Ελλάδα πετύχαινε τις πρώτες νίκες κατά των δυνάμεων του άξονα.

Ανταποκρινόμενο στις πιέσεις της Βρετανίας, το αμερικανικό κογκρέσο, έπειτα από πρόταση του προέδρου Ρούζβελτ, λαμβάνει την απόφαση για την ενεργό στήριξη των συμμαχικών δυνάμεων, ενώ γρήγορα προσαρτήθηκε στη συμμαχία και η Σοβιετική Ένωση, έπειτα από την επίθεση των Γερμανών τον Ιούνιο του 1941. Ο Τσώρτσιλ, ο Ρούζβελτ και ο Στάλιν συγκρότησαν ένα κοινό μέτωπο κατά της ναζιστικής απειλής, αφήνοντας πίσω τη διαμάχη κομμουνισμού και αντικομμουνισμού.

Η χάρτα λοιπόν η οποία υπογράφηκε μεταξύ Βρετανίας και Ηνωμένων Πολιτειών ήταν ουσιαστικά μια «επισημοποίηση» της ήδη υπάρχουσας, στενής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών.

3.2 Βασικά σημεία της Χάρτας

Την 9^η Αυγούστου του έτους 1941, στη δίνη του πολέμου, ο Βρετανός πρωθυπουργός Ουίνστον Τσώρτσιλ, επιβαινόμενος στο καταδρομικό «Πρίγκιπας του Ουαλίας» αποβιβάζεται στην παραλία της Νέας Γης όπου τον περιμένει ο Φραγκλίνος Ρούζβελτ. Τρεις ημέρες αργότερα, την 12^η του μηνός Αυγούστου υπογράφουν το κείμενο το οποίο έμεινε

γνωστό ως η «Χάρτα του Ατλαντικού» και περιείχε οκτώ θέσεις που συναποδέχθησαν οι δύο χώρες και οι οποίες ήταν οι ακόλουθες:

1. «Δε θα επεδίωκαν κάποιο εδαφικό όφελος μετά το πέρας του πολέμου.» - Η συμφωνία δεν έγινε για επωφεληθούν οι Η.Π.Α. και η Μεγάλη, τουλάχιστον όσον αφορά τις εδαφικές τους εκτάσεις, αλλά είχε ως στόχο την εξάλειψη της ναζιστικής απειλής από τον παγκόσμιο χάρτη.
2. «Δε θα προχωρούσαν σε αναπροσαρμογές των εδαφών των υπολοίπων χωρών εάν οι ίδιες οι χώρες δεν το επιθυμούσαν.» - Σε άμεση διασύνδεση με την πρώτη θέση, η αναδιοργάνωση της Ευρώπης θα γινόταν σε μια κοινή συνεργατική βάση, λαμβάνοντας υπόψη τις σχέσεις και τις επιλογές των ίδιων των κρατών.
3. «Θα σέβονταν το δικαίωμα όλων των χωρών να επιλέξουν μόνες τους το σύστημα διακυβέρνησης που θα επιθυμούσαν μετά το πέρας του πολέμου.» - Η συγκεκριμένη θέση στην ουσία επιχειρεί μια σύγκλιση των συμμαχικών δυνάμεων διαχωρίζοντας την ανάγκη για επικράτηση ενάντια στο ναζισμό από τη διαμάχη μεταξύ κομμουνισμού και αντικομμουνισμού.
4. «Θα επεδίωκαν τη διασφάλιση της ίσης πρόσβασης όλων των χωρών στο παγκόσμιο εμπόριο και τις αναγκαίες πρώτες ύλες για την αναδιοργάνωση των οικονομιών τους.» - Η απελευθέρωση του παγκοσμίου εμπορίου αποτελούσε μια πάγια θέση των Η.Π.Α., οι οποίες με το συγκεκριμένο σημείο επιχειρούν να διασφαλίσουν πως το πέρας του πολέμου θα σηματοδοτήσει την είσοδο σε ένα νέο «σύστημα».
5. «Θα προωθούσαν τη στενή συνεργασία των χωρών με σκοπό την οικονομική ευημερία και ανάπτυξη.» - Σε συνέχεια του προηγούμενου σημείου, τίθεται ως στόχος η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας συνολικά.
6. «Ελπίδα για την επίτευξη ενός ειρηνικού περιβάλλοντος που θα προσφέρει σε όλα τα έθνη τα μέσα διαμονής με ασφάλεια εντός των ορίων τους, και το οποίο θα παρέχει διαβεβαίωση ότι όλοι οι άνθρωποι σε όλες τις χώρες μπορούν να ζήσουν έξω τη ζωή τους με ελευθερία από φόβο και θέληση.»

7. «Το ειρηνικό αυτό περιβάλλον θα καθιστά δυνατή τη μετακίνηση των ανθρώπων δίχως εμπόδια.» - Η ελεύθερη διακίνηση των αγαθών και των κεφαλαίων είναι προφανές πως θα πρέπει να συνοδεύεται από την άρση των περιορισμών που αφορούν τις μετακινήσεις ανθρώπων.
8. «Πίστη για την παύση της βίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Δεδομένου ότι δεν μπορεί να διατηρηθεί μελλοντική ειρήνη εάν εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται εξοπλισμοί εδάφους, θάλασσας ή αέρα από έθνη που απειλούν, ή ενδέχεται να απειλήσουν, επιθετικότητα έξω από τα σύνορά τους, πιστεύουν, εν αναμονή της δημιουργίας ενός ευρύτερου και μόνιμου συστήματος γενικής ασφάλειας, ότι ο αφοπλισμός τέτοιων εθνών είναι απαραίτητος. Επίσης, θα βοηθήσουν και θα ενθαρρύνουν κάθε άλλο πρακτικό μέτρο που θα ελαφρύνει για τους λαούς που αγαπούν την ειρήνη το συντριπτικό βάρος των εξοπλισμών.» - Στην ουσία, η εν λόγω θέση, προβάλλει την ανάγκη για αφοπλισμό σε μια προσπάθεια προώθησης της ειρήνης. Εξάλλου, αυτός ήταν ο ρόλος που επεδίωξαν ουσιαστικά να διαδραματίσουν οι Η.Π.Α..

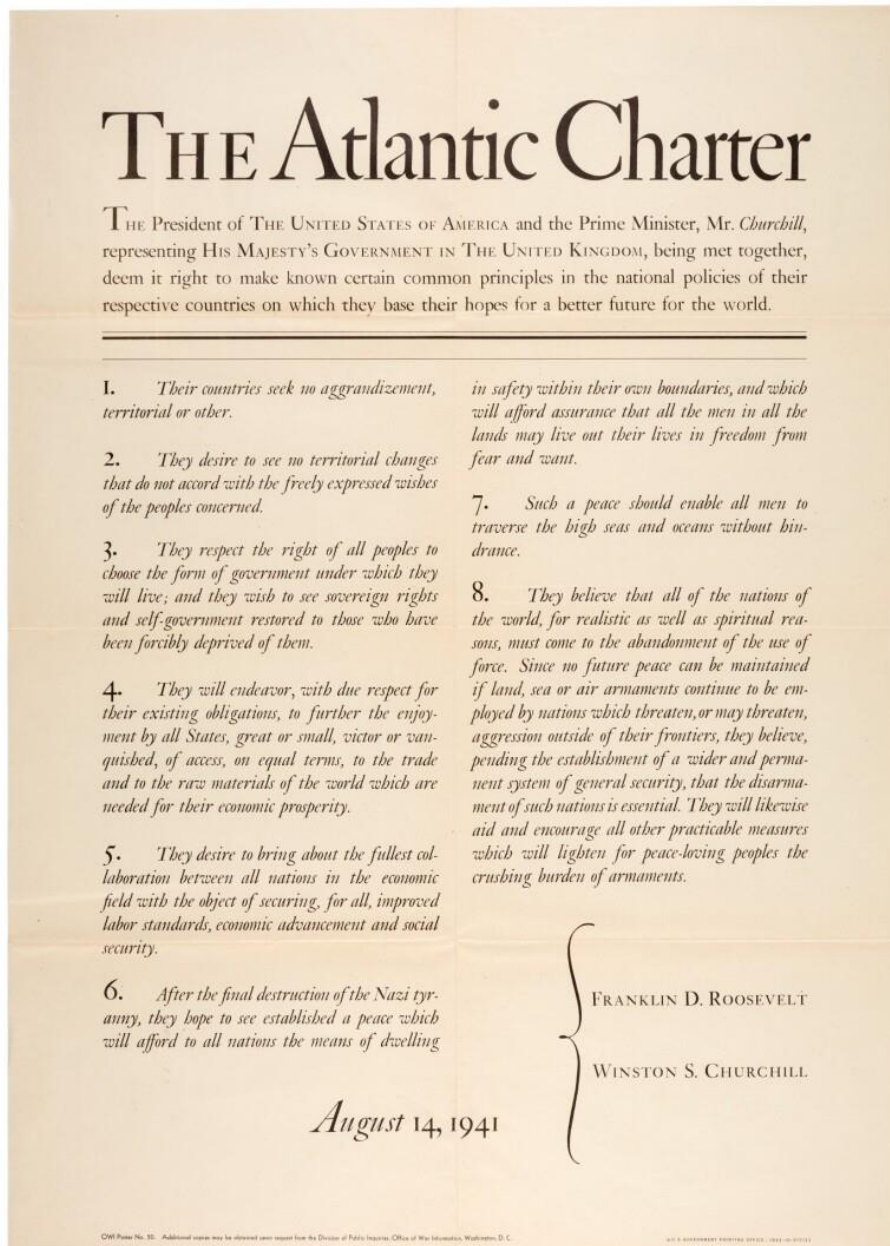
Όπως γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω, η κοινή αυτή συμφωνία, η Χάρτα του Ατλαντικού, προωθεί ένα πλαίσιο με κατευθυντήριες γραμμές για την αναδιοργάνωση των συμμαχικών δυνάμεων μετά το πέρας του πολέμου. Δεν αφορά δηλαδή την πολεμική συνεργασία, αλλά αντιθέτως αποτελεί μια διακήρυξη υπέρ της παγκόσμιας ειρήνης και της ελευθερίας.

Με τη συμφωνία τους αυτή, οι δύο ηγέτες, από την πλευρά της Βρετανίας ο Ουίνστον Τσόρτσιλ, με την έγγραφη συναίνεση του Βασιλιά Γεωργίου του ΣΤ, και από την πλευρά των Η.Π.Α. ο Φρανκλίνος Ρούζβελτ, κήρυτταν με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο την αντίθεσή τους στον εδαφικό επεκτατισμό και αναγνώριζαν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών πέρα από τα πολιτικά στεγανά των προηγούμενων ετών.

Δεδομένου πως έως και την υπογραφή της συμφωνίας οι Η.Π.Α. δεν είχαν ακόμη εμπλακεί ουσιαστικά στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Χάρτα του Ατλαντικού μετέβαλε τις ισορροπίες στο διεθνές σκηνικό. Σχεδόν ένα μήνα αργότερα εξάλλου, στις 24 Σεπτεμβρίου

του 1941 στη συμφωνία προσχώρησε και ο Ιωσήφ Στάλιν, ενώ οι γερμανικές δυνάμεις είχαν ήδη επιχειρήσει να εισβάλλουν στη Σοβιετική Ένωση.

Το πρωτότυπο κείμενο της συμφωνίας, όπως αυτό παραδόθηκε στον Ουίνστον Τσόρτσιλ και τον Φρανκλίνο Ρούζβελτ παρουσιάζεται στην εικόνα που δίνεται παρακάτω, ενώ στη συνέχεια παρατίθενται ορισμένα φωτογραφικά ντοκουμέντα από εκείνη την ημέρα.

Εικόνα 1: Κείμενο της Χάρτας του Ατλαντικού

Εικόνα 2: Ουίνστον Τσώρτσιλ και Φρανκλίνος Ρούζβελτ κατά την ημέρα υπογραφής της Χάρτας (Πηγή: Photograph released August 10, 1941. Official U.S. Navy Photograph)

Εικόνα 3: Ουίνστον Τσώρτσιλ και Φρανκλίνος Ρούζβελτ κατά την ημέρα υπογραφής της Χάρτας (Πηγή: Courtesy US Naval History and Heritage Command)

3.3 Αποδοχή και Επιπτώσεις

Η υπογραφή της Χάρτας του Ατλαντικού δεν μπορούσε παρά να συγκεντρώσει το έντονο ενδιαφέρον των δύο αντιμαχόμενων στρατοπέδων. Από τη μία πλευρά, τα συμμαχικά κράτη υποδέχθηκαν με ενθουσιασμό τη συμφωνία, ενώ από την άλλη οι δυνάμεις του άξονα επεδίωξαν να υποβαθμίσουν το γεγονός. Με κύριο εκφραστή φυσικά τον Γκέμπελς, ο οποίος αντιλαμβανόμενος το γεγονός πως η Χάρτα του Ατλαντικού έθετε ουσιαστικά ως απώτερο στόχο τη συντριβή της Γερμανίας και των συμμάχων της, η Γερμανία έθεσε σε εφαρμογή μια εκστρατεία για την υποβάθμιση του γεγονότος χαρακτηρίζοντας τη συμφωνία ως ένα «παλιόχαρτο». Για τον άξονα, η Χάρτα του Ατλαντικού αποτελούσε το επιστέγασμα μιας συμμαχίας μεταξύ Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας.

Βέβαια, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό από τα παραπάνω, η επιρροή της Χάρτας του Ατλαντικού ξεπερνά τα όρια της πολεμικής σύρραξης καθαυτής και εκτείνεται σε ένα σαφώς ευρύτερο φάσμα κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών ζητημάτων.

Ουσιαστικά αποτελεί την απαρχή της εδραίωσης των Η.Π.Α. ως κυρίαρχη δύναμη στο παγκόσμιο γίνεσθαι, καθοδηγώντας τις εξελίξεις και διαδραματίζοντας καθοριστικό ρόλο τόσο την έκβαση του πολέμου όσο και στη ανοικοδόμηση των χωρών μετά το πέρας αυτού.

Η συμφωνία, εκτός από το συμβολικό της χαρακτήρα όσον αφορά το όραμα για τη μεταπολεμική εποχή, απεδείχθη ένα σημαντικό πολιτικό εργαλείο στην προσπάθεια των Η.Π.Α. να διευθετήσουν μια σειρά από προβλήματα ταυτοχρόνως. Εξάλλου, η Αμερική ανιπροσώπευε και προωθούσε μια νέα «κοσμοθεωρία», διαφορετική από αυτή που πρέσβευε η «παραδοσιακή» Ευρώπη.

Άλλωστε, πέραν όλων των υπολοίπων, η συμφωνία αποτέλεσε τη βάση για την επακόλουθη δημιουργία των Ηνωμένων Εθνών. Μερικούς μήνες μετά την υπογραφή της, την 1^η Ιανουαρίου του 1942 στην Ουάσινγκτον, συνολικά εικοσιέξι χώρες οι οποίες μάχονταν εναντίον του άξονα, μεταξύ των οποίων η Κίνα και η Σοβιετική Ένωση, συγκροτούνται σε σώμα και καταλήγουν στη «Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών» αποδεχόμενες τα οκτώ σημεία της Χάρτας του Ατλαντικού.

Παρά ταύτα, ο Τσώρτσιλ ήταν εξαιρετικά επιφυλακτικός απέναντι στη συμπόρευση με Κίνα και Σοβιετική Ένωση, φοβούμενη για τη βιωσιμότητα της Κοινοπολιτείας. Αντί αυτού, προτιμούσε τη δημιουργία ειδικών περιφερειακών συμβουλίων σε Ευρώπη και Ασία. Γρήγορα ωστόσο άλλαξε πλευρά και συναίνεσε στο εν προκειμένω σχέδιο. Οι Η.Π.Α., από την άλλη πλευρά, ήταν σαφώς πιο εξοικειωμένες με μια τέτοια ιδέα.

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η επίδραση της Χάρτας στο ζήτημα της αποικιοκρατίας, δεδομένης της διακήρυξης της ανάγκης για την αυτοδιάθεση των κρατών (Ibhawoh, 2014). Το πέρας του πολέμου και το ιδρυτικό συμπόσιο των Ηνωμένων Εθνών αποτέλεσε τη βάση των αποικιών για την διεκδίκηση της ανεξαρτησίας τους. Στο γεγονός αυτό βέβαια συνέβαλε η στάση που κράτησαν οι Η.Π.Α. προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση (Sherwood, 1996).

Συνολικά, αν και η συμφωνία δεν είχε δεσμευτικό χαρακτήρα, εντούτοις απεδείχθη εξαιρετικά σημαντική για διαφόρους λόγους. Αρχικά, η Χάρτα του Ατλαντικού εδραίωσε με σαφή μέτωπο ένα κοινό αμερικανο-βρετανικό μέτωπο εναντίον του άξονα. Παράλληλα, αποτέλεσε μια έκφραση του οράματος του Προέδρου Ρούζβελτ όσον αφορά τη μεταπολεμική εποχή, προβάλλοντας την ανάγκη για απελευθέρωση των οικονομιών, για αυτοδιάθεση, για αποπλισμό και για ενίσχυση της ασφάλειας σε παγκόσμιο επίπεδο. Υπό αυτήν την έννοια, τέλος, ενέπνευσε τις αποικίες σε όλο το εύρος του αναπτυσσόμενου κόσμου στον αγώνα για την ανεξαρτησία τους. (Office of the Historian, 2021)

3.4 Ο ρόλος των Τσώρτσιλ και Ρούζβελτ

Στην πορεία των γεγονότων κομβικός ήταν ο ρόλος που διαδραμάτισαν οι ηγέτες των δύο κρατών. Αρχής γενομένης από τον ορισμό της συνάντησης, ο Ρούζβελτ στόχευε περισσότερο στην ανταλλαγή απόψεων με το Βρετανό Πρωθυπουργό, λαμβάνοντας υπόψη και τον κυρίαρχο ρόλο της Βρετανίας στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Στον αντίποδα, ο Τσώρτσιλ, με τη χώρα να βρίσκεται στη δίνη του πολέμου, αποσκοπούσε στην ενίσχυση των συμμαχικών δυνάμεων εναντίον του άξονα, τοποθετώντας σε δεύτερη μοίρα τις μεταπολεμικές κατευθύνσεις. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η συνάντηση με τον Αμερικανό

Πρόεδρο αποτελούσε μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για να «εμπλέξει» ακόμη περισσότερο τις Η.Π.Α. στον πόλεμο. (Gardner, 1980)

Εξάλλου, καθ' όσον η Βρετανία είχε εστιάσει τις προσπάθειές της στην αντιμετώπιση της Γερμανίας σε ευρωπαϊκό έδαφος, υπήρχε έκδηλη η ανησυχία μιας ενδεχόμενης εκμετάλλευσης της κατάστασης από τις ιαπωνικές δυνάμεις, με την απειλή αγγλικών, γαλλικών και ολλανδικών περιοχών στη Νοτιοανατολική Ασία.

Συνολικά, αν και η συμφωνία κρίνεται συνολικά και εκ του αποτελέσματος «επιτυχημένη», κανένας από τους δύο ηγέτες δεν κατόρθωσε να επιτύχει πλήρως τους στόχους του. Ο Φρανκλίνος Ρούζβελτ, ήλπιζε, μεταξύ άλλων, πως η συμφωνία θα συνέβαλε στη μεταστροφή της κοινής γνώμης προς την κατεύθυνση της ενεργού εμπλοκής της χώρας στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, κάτι το οποίο ωστόσο δεν επιβεβαιώθηκε στην πράξη, καθώς ο αμερικανικός λαός εναντιώνονταν κάθετα σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο έως και την επίθεση των ιαπωνικών αεροπορικών δυνάμεων στο Περγλ Χάρμπορ το Δεκέμβριο του 1941. Ο Ούνιστον Τσώρτσιλ, αν και όπως ήδη ειπώθηκε παραπάνω, αποσκοπούσε στην είσοδο των Αμερικανών στον αγώνα ενάντια στις δυνάμεις του άξονα, απογοητεύτηκε από τη στάση του Αμερικανού Προέδρου.

Τα δύο κυριότερα σημεία αντιπαράθεσης – διαμάχης ήταν τα εξής (Office of the Historian, 2021):

1. Η απροθυμία των Η.Π.Α. να στείλουν ένα αυστηρό μήνυμα στην Ιαπωνία όσον αφορά τη δράση τους κατά των βρετανικών συμφερόντων στην Νοτιοανατολική Ασία.
2. Το τρίτο σημείο της Χάρτας, δηλαδή η αναγνώριση του δικαιώματος των «χωρών να επιλέξουν μόνες τους το σύστημα διακυβέρνησης που θα επιθυμούσαν μετά το πέρας του πολέμου» κάτι το οποίο ουσιαστικά έδινε το δικαίωμα στις αποικίες να διεκδικήσουν την αυτονομία τους.

Ωστόσο, ο Βρετανός Πρωθυπουργός κατανοούσε πως η συμφωνία αυτή ήταν το μέγιστο το οποίο θα μπορούσε να επιτύχει. Αν και οι Η.Π.Α. εξακολουθούσαν να τηρούν μια εγ γένει ουδέτερη στάση, η Χάρτα του Ατλαντικού εκ των πραγμάτων οδήγησε στη

σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, ενώ παράλληλα συνέβαλε στην ανύψωση του ηθικού της χώρας.

Σε κάθε περίπτωση πάντως ο Αμερικανός Πρόεδρος τήρησε μια εξαιρετικά διαλλακτική στάση, καθώς αν και είχε τη δυνατότητα και την ισχύ να επιβάλλει ουσιαστικά τις θέσεις και τις προτεραιότητες της αμερικανικής στρατηγικής, εντούτοις προτίμησε να ακολουθήσει ένα συναινετικό δρόμο, επιζητώντας μια κοινή στάση ενάντια στα γεγονότα.

3.5 Η «ειδική σχέση» έως τη νέα χιλιετία

Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, η Χάρτα του Ατλαντικού αποτέλεσε τον οδηγό για την αναδιοργάνωση της Ευρώπης έπειτα από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο οποίος είχε ανυπολόγιστες συνέπειες. Όντας από την πλευρά των νικητών, Η.Π.Α. και Ηνωμένο Βασίλειο, εκ των πραγμάτων κλήθηκαν να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Το πρώτο ρήγμα κάνει την εμφάνισή του στα μέσα της δεκαετίας του 1950 και συγκεκριμένα το 1956 με επίκεντρο τη διώρυγα του Σουέζ, όταν η Βρετανία με τη Γαλλία μάχονταν για τον έλεγχο αυτής μετά την εθνικοποίησή της από το αιγυπτιακό κράτος. Ο τότε Πρόεδρος των Η.Π.Α. Αϊζενχάουερ διαμήνυσε στη βρετανική πλευρά πως θα πρέπει να αποκλείσει κάθε ενδεχόμενο εισβολής στην Αίγυπτο, αναγκάζοντάς την έτσι να αποσύρει τις δυνάμεις που είχε αναπτύξει στην περιοχή. Η εξέλιξη αυτή αφενός εκλήφθηκε ως μια ταπεινωτική ήττα για τη Βρετανία και αφετέρου απέδειξε με ξεκάθαρο τρόπο την εξάρτηση από τις Η.Π.Α.. Υπήρχε μια σαφής ασυμμετρία στη σχέση μεταξύ των δύο χωρών. (Duarte, 2021)

Δύο χρόνια μετά υπάρχει μια εκ νέου σύγκλιση με την υπογραφή της Συμφωνίας Αμοιβαίας Άμυνας, τον Ιούλιο του 1958, που αντιπροσωπεύει την κοινή επιθυμία για μια αλληλοεξαρτώμενη πυρηνική σχέση. Η πρωτοβουλία της συγκεκριμένης δράσης πιστώνεται σε μεγάλο βαθμό στους τότε ηγέτες των δύο χωρών, τον Πρόεδρο Αϊζενχάουερ

και τον Πρωθυπουργό Μακμίλαν οι οποίοι διατηρούσαν εξαιρετικά στενή σχέση από την περίοδο του πολέμου ακόμη.

Δύο δεκαετίες μετά, δύο άλλοι ηγέτες υψηλού διαμετρήματος, ο Ρόναλντ Ρήγκαν και η Μάργκαρετ Θάτσερ φέρνουν ακόμη πιο κοντά τα δύο κράτη. Προερχόμενοι και οι δύο από το συντηρητικό χώρο μοιράζονταν παρόμοιες ιδεολογίες απόλυτης «laissez-faire» σε μια οικονομία ελεύθερης αγοράς, αν και αρχικά έθεταν το ως βασική προτεραιότητα το εθνικό συμφέρον.

Στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου ωστόσο η ειδική σχέση φαίνεται να είναι κενή νοήματος. Το Λονδίνο τάσσεται όλο και περισσότερο υπέρ της άποψης για την ανάπτυξη δράσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με την ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης να βρίσκεται στο επίκεντρο. Η συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στο ΝΑΤΟ δε φάνηκε να απασχολεί ιδιαίτερα τη βρετανική ηγεσία, ενώ η Σύνοδος Κορυφής του St Malo το 1998, κατά την οποία Γαλλία και Αγγλία συμφωνούν για μια Ευρώπη με ανεξάρτητη φωνή στις παγκόσμιες εξελίξεις, γεγονός το οποίο μεγαλώνει ακόμη περισσότερο την απόσταση με τις Η.Π.Α.. (Duarte, 2021)

Ορόσημο στις σχέσεις μεταξύ Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου αποτελούν τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, όταν η πτώση των δίδυμων πύργων στην καρδιά της Νέας Υόρκης αναζωογονεί την ειδική σχέση κάτω από κοινό σκοπό της πάταξης της τρομοκρατίας. Πρωθυπουργός της Βρετανίας ήταν τότε ο Τόνι Μπλερ και Πρόεδρος των Η.Π.Α ο Τζορτζ Μπους ο νεότερος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΝΕΑ ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό από τα όσα προηγήθηκαν, η Χάρτα του Ατλαντικού αποτέλεσε σημείο αναφοράς για την αναδιοργάνωση της ανθρωπότητας μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η παγκόσμια πολιτική, κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα βασίστηκαν εν πολλοίς στα οκτώ σημεία της συμφωνίας σηματοδοτώντας τη μετάβαση στη νέα εποχή. Έκτοτε βέβαια, η κατάσταση έχει μεταβληθεί ριζικά. Σημείο αναφοράς, σε κάθε περίπτωση, αποτελεί δίχως αμφιβολία η πανδημία της νόσου Covid-19 εν τω μέσω της οποίας βρισκόμαστε.

Με αφορμή το εν λόγω γεγονός, οκτώ δεκαετίες μετά την υπογραφή της αρχικής συμφωνίας, οι Τζο Μπάιντεν και Μπόρις Τζόνσον, ενδεδυμένοι τους ρόλους του Φρανκλίνου Ρούζβελτ και του Ουίνστον Τσόρτσιλ αντίστοιχα, αναβίωσαν την εν λόγω συνάντηση υπογράφοντας τη Νέα Χάρτα του Ατλαντικού.

Το παρόν κεφάλαιο επικεντρώνεται στο συγκεκριμένο πεδίο ενδιαφέροντος, σκιαγραφώντας αρχικά τις επικρατούσες συνθήκες στο διεθνές περιβάλλον και αναλύοντας την ανάγκη αναθεώρησης της χάρτας.

4.1 Η ειδική σχέση Η.Π.Α. – Ηνωμένου Βασιλείου κατά τον 21^ο αιώνα

Αρχικά και πριν προχωρήσουμε στις εξελίξεις οι οποίες κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη αναθεώρησης της συμφωνίας κρίνεται σκόπιμη η ανάλυση της ειδικής σχέσης Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας κατά την αυγή του 21^{ου} αιώνα, πριν δηλαδή το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης, το Brexit και φυσικά την πανδημία της νόσου Covid-19 (τα τρία αυτά γεγονότα εξειδικεύονται σε χωριστό υποκεφάλαιο). Για την καλύτερη κατανόηση του ζητήματος, διακρίνονται τέσσερις επιμέρους πτυχές της ειδικής σχέσης, όπως αυτές εξειδικεύονται στις ενότητες που ακολουθούν.

4.1.1 Οικονομία και επιχειρήσεις

Οι οικονομικοί δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών ήταν και παραμένουν εξαιρετικά στενοί σε επίπεδο τόσο ιδιωτικής οικονομίας όσο και σε διακρατικό.

4.1.1.1 Ιδιωτική οικονομία

Ο συνηθέστερος ίσως δείκτης οικονομικής «συνεργασίας» μεταξύ δύο χωρών είναι αναμφίβολα η εμπορική δραστηριότητα. Το Ηνωμένο Βασίλειο ανέκαθεν αποτελούσε έναν σημαντικό εμπορικό εταίρο των Η.Π.Α., με τον όγκο των συναλλαγών αγαθών να καταλαμβάνουν το 3,6% της συνολικής εμπορικής δραστηριότητας των Η.Π.Α. ή 80 δις δολάρια σε ετήσια βάση, ευρισκόμενη στην τέταρτη θέση μετά την Ιαπωνία, την Κίνα και τη Γερμανία (εξαιρώντας τα γειτονικά κράτη – Καναδά και Μεξικό). Στον τομέα των υπηρεσιών ωστόσο η κατάσταση αλλάζει άρδην. Εκεί, το Ηνωμένο Βασίλειο καταλαμβάνει με διαφορά την πρώτη θέση, εκπροσωπώντας το 12% της συνολικής δραστηριότητας. (Calingaert, 2006)

Βέβαια, η ύπαρξη εμπορικών δεσμών δεν αρκούν για να θεμελιώσουμε την έννοια της ειδικής σχέσης μεταξύ δύο χωρών. Ακόμη βαθύτερη είναι η σημασία των επενδύσεων καθώς ενέχουν έναν σαφώς πιο μακροπρόθεσμο χαρακτήρα από το εμπόριο. Υπό αυτό το πρίσμα, το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελεί μακράν τον ελκυστικότερη επιλογή όσον αφορά τις άμεσες επενδύσεις από τις Η.Π.Α.. Στο εν λόγω γεγονός βέβαια συμβάλλει ένα ευρύ φάσμα επιμέρους παραγόντων όπως η κοινή γλώσσα, η κουλτούρα, οι υποδομές και εν γένει το οικονομικό περιβάλλον της χώρας όπως αυτό συντίθεται από πολιτικούς, κοινωνικούς και νομικούς παράγοντες. (Calingaert, 2006)

Εξίσου σημαντική παράμετρο αποτελεί ο τουρισμός, ενώ ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να κάνουμε στο χρηματοπιστωτικό τομέα, όπου υπάρχουν ιστορικοί δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών. Το Λονδίνο στη Μεγάλη Βρετανία και η Νέα Υόρκη στις Ηνωμένες Πολιτείες αποτελούν δύο από τα σημαντικότερα κέντρα οικονομικών αποφάσεων στον κόσμο, το ίδιο και τα χρηματιστήριά τους.

Τέλος, συνεργασία υπάρχει και σε επίπεδο αμυντικής βιομηχανίας, αν και στην προκειμένη περίπτωση οι σχέσεις καθορίζονται εν πολλοίς από τις κυβερνητικές πολιτικές. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, υπάρχει σημαντική ροή τόσο τεχνολογιών όσο και εξοπλισμών και προς τις δύο κατευθύνσεις.

4.1.1.2 Διακρατική συνεργασία

Πέραν της ιδιωτικής οικονομίας, εξίσου στενοί είναι οι δεσμοί των δύο χωρών και σε επίπεδο εθνικών οικονομιών, καθώς οι δύο κυβερνήσεις υιοθετούν διαχρονικά μια κοινή γραμμή πλεύσης όσον αφορά βασικές πτυχές της παγκόσμιας οικονομίας (πχ. νομισματική πολιτική, εμπόριο κλπ), όπως αυτές εκφράζονται από σε συμβούλια (G7 –G8) και σε διεθνείς οργανισμούς (ΟΟΣΑ – Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης). (Calingaert, 2006)

Υπάρχει ωστόσο μια έντονη διαφωνία όσον αφορά την περιβαλλοντική πολιτική και τη στάση των κρατών απέναντι στις βασικές αρχές της Διακήρυξης του Κιότο. Στην προκειμένη περίπτωση, το μεν Ηνωμένο Βασίλειο συντάσσεται με την Ε.Ε. η οποία στηρίζει την υιοθέτησή της, ενώ οι Η.Π.Α. εκφράζουν έντονες διαφωνίες. Το γεγονός αυτό βέβαια δε μεταφράζεται σε σύγκρουση. Αντιθέτως, υπάρχουν προσπάθειες από την πλευρά του Ηνωμένου Βασιλείου για την εύρεση κοινού τόπου. (Calingaert, 2006)

Ισχυρή είναι η συνεργασία σε επίπεδο εμπορικής δραστηριότητας, γεγονός το οποίο εγείρει έντονες αντιδράσεις εντός της Ε.Ε..

4.1.2 Νομικό Περιβάλλον

Ένα από τα πλέον ανησυχητικά στοιχεία όσον αφορά τις σχέσεις Η.Π.Α. – Ηνωμένου Βασιλείου είναι η αποκλίνουσα στάση μεταξύ των κρατών όσον αφορά τα ζητήματα του διεθνούς δικαίου. Σε πρώτη φάση έντονη ήταν η αμφισβήτηση όσον αφορά τη νομιμότητα του πολέμου στο Ιράκ βάσει των διατάξεων του διεθνούς δικαίου, ενώ ακολούθως κριτική

ασκήθηκε και για τις τακτικές των Η.Π.Α. προς την κατεύθυνση της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, μιας απειλής η οποία βαίνει διαρκώς εντεινόμενη. (Apostolou, 2006)

Εξάλλου, η αμερικανική κυβέρνηση τάσσεται κατά της συμμετοχής της χώρας στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ICC – International Criminal Court), ένα δικαστικό όργανο το οποίο είναι αρμόδιο να ερευνά τέσσερις κατηγορίες εγκλημάτων και συγκεκριμένα: τις γενοκτονίες, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα επίθεσης. Η Μεγάλη Βρετανία από την άλλη πλευρά, όχι μόνο επικύρωσε τον καταστατικό χάρτη του εν λόγω δικαστηρίου κατά τη Διάσκεψη της Ρώμης, αλλά ήταν και ένας από τους κυριότερους διαμορφωτές αυτού.

4.1.3 Εξωτερική πολιτική

Τα κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ των δύο χωρών, τα οποία αναφέρονται σε πολιτιστικούς, γλωσσικούς, οικονομικούς, αλλά και «συναισθηματικούς» δεσμούς, υπονοούν, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό ένα κοινό μέτωπο και σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής. Οι Η.Π.Α. βέβαια έχουν επαφές με πολλά κράτη, με κανένα ωστόσο δεν έχουν δομήσει σχέσεις όπως αυτή με το Ηνωμένο Βασίλειο. Ουάσιγκτον και Λονδίνο συνεργάζονται σχεδόν σε όλα τα ζητήματα τα οποία άπτονται της εξωτερικής πολιτικής. (Childs, 2006)

Το Ηνωμένο Βασίλειο πάντοτε θα είναι στο πλευρό των Η.Π.Α., ή τουλάχιστον για όσο διάστημα μπορούμε να προβλέψουμε, και θεωρείται απίθανο να συμμετάσχει σε πολιτικές και στρατηγικές οι οποίες θα αντιτίθενται σε αυτές που υιοθετούνται στην άλλη πλευρά του ατλαντικού.

Η ένταξη στην Ε.Ε. ωστόσο, περιέπλεξε σημαντικά την κατάσταση, καθώς περιορίσε εκ των πραγμάτων την αυτονομία του Λονδίνου. Αυτός είναι και ο λόγος που καθ' όλο αυτό το διάστημα πολλά ήταν τα περιστατικά συγκρούσεων της χώρας με τους Ευρωπαίους εταίρους, καθώς η Βρετανία είδε την εθνική της κυριαρχία να μειώνεται. (Hulsman & Gardiner, 2006)

Τα προβλήματα αυτά «λύθηκαν» εν πολλοίς με την έξοδο της Βρετανίας από την Ε.Ε.. Η Βρετανία ευελπιστούσε να διαδραματίσει ένα ρόλο συνδετικού κρίκου μεταξύ Η.Π.Α. και Ευρώπης, κάτι το οποίο δεν επιβεβαιώθηκε στην πράξη.

4.1.4 Άμυνα και ασφάλεια

Όπως γίνεται αντιληπτό από τα κεφάλαια που προηγήθηκαν, η άμυνα και η ασφάλεια αποτέλεσαν τη βάση επάνω στην οποία οικοδομήθηκε διαχρονικά η ειδική σχέση μεταξύ Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου. Και η ίδια η Χάρτα του Ατλαντικού εξάλλου, αν και δεν είχε στρατιωτικό χαρακτήρα, ήταν ουσιαστικά η έκφραση της ανάγκης για μια κοινή γραμμή έναντι των δυνάμεων του άξονα. (Michel, 2006)

Οι Η.Π.Α. εδώ και αρκετά χρόνια έχουν θέσει σε εφαρμογή μια συγκεκριμένη δέσμη στρατηγικών, η οποία θέτει στο επίκεντρο την ασφάλεια και τη μάχη κατά της τρομοκρατίας. Ραγδαίες εξάλλου ήταν οι εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον.

Τα κύρια «μέτωπα» των Η.Π.Α. τοποθετούνται στην Ανατολική Ευρώπη, τη Βορειοανατολική Ασία και στη Μέση Ανατολή, τρεις περιοχές με έντονο γεωστρατηγικό ενδιαφέρον. Η ισχύς των αμερικανικών δυνάμεων δεν είναι ωστόσο αριθμητική, κάτι το οποίο, εξάλλου, αποτελεί ήσσονος σημασίας ζήτημα στις τρέχουσες συνθήκες. Οι υψηλές επενδύσεις στο εν λόγω πεδίο προσδίδουν στις Η.Π.Α. σημαντικό πλεονέκτημα όσον αφορά την ταχύτητα, την εμβέλεια, την ακρίβεια και τη δύναμη των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Στο γεγονός αυτό βέβαια συμβάλλει και η ύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού προκεχωρημένων βάσεων. (Michel, 2006)

Σε κάθε περίπτωση πάντως, η εμπειρία σε Ιράκ και Αφγανιστάν καθιστά σαφές πως οι Η.Π.Α. από μόνες τους δεν είναι σε θέση να καθορίσουν τις εξελίξεις, αλλά χρειάζονται ευρύτερες συνεργασίες και συμμαχίες για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων που τίθενται και οι οποίες αναφέρονται τόσο σε στρατιωτικούς όσο και μη στρατιωτικούς παράγοντες. Στο εν λόγω πλαίσιο η Βρετανία αναδεικνύεται ως ένα εξαιρετικά σημαντικό

εταίρος. Πρόκειται άλλωστε για μια χώρα με μεγάλη ισχύ σε επίπεδο άμυνας και διπλωματίας. (Michel, 2006)

4.2 Γεωπολιτικές, οικονομικές εξελίξεις και η επίδραση της πανδημίας

Αν και η πανδημία της νόσου Covid-19 στάθηκε η αφορμή για την υπογραφή της Νέας Χάρτας του Ατλαντικού, εντούτοις πολλές ήταν οι εξελίξεις των τελευταίων ετών οι οποίες ενέτειναν την ανάγκη για αναθεώρηση της συμφωνίας. Σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, οι στρατηγικές δε θα μπορούσαν να παραμένουν φυσικά στάσιμες. Στα πλαίσια της παρούσας ενότητας λοιπόν κρίνεται σκόπιμη η διερεύνηση των βασικών γεωπολιτικών και οικονομικών εξελίξεων των τελευταίων ετών.

4.2.1 Χρηματοπιστωτική κρίση

Στα μέσα της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα η παγκόσμια οικονομία χαρακτηρίζονταν από εξαιρετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και τίποτε στην περιρρέουσα «ατμόσφαιρα» δεν προμήνυε τα όσα επρόκειτο να ακολουθήσουν.

Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, η ειδική σχέση μεταξύ Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά ισχυρούς δεσμούς τόσο σε επίπεδο εμπορικής δραστηριότητας όσο και σε χρηματοπιστωτικό επίπεδο. Όταν λοιπόν άρχισαν να εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια της κρίσης στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού οι δυσμενείς συνέπειες εξαπλώθηκαν πολύ γρήγορα ως αποτέλεσμα των «συγγενών» χρηματοπιστωτικών συστημάτων. (Black, 2010)

Τα τραπεζικά ιδρύματα ήρθαν αντιμέτωπα με μια σειρά από τρομερά προβλήματα τα οποία είχαν στο επίκεντρο την έλλειψη ρευστότητας, γεγονός το οποίο οδήγησε σε μια σειρά από εξαγορές και συγχωνεύσεις στον τραπεζικό κλάδο με σκοπό την δημιουργία ισχυρών ομίλων. Αποκορύφωμα της κρίσης αποτέλεσε φυσικά η πτώχευση της Lehmann

Brothers, η οποία κλόνισε την εμπιστοσύνη του κοινού και οδήγησε σε σημαντικές απώλειες.

4.2.2 Brexit

Η σχέση Ηνωμένου Βασιλείου και Ευρώπης ανέκαθεν χαρακτηρίζονταν από ένα «αίσθημα» αμφιθυμίας από την ίδρυση της Ε.Ε. ακόμη. Υπό το φόβο της απώλειας της εθνικής κυριαρχίας, οι βρετανικές κυβερνήσεις έβλεπαν με σκωπτική ματιά τη συμμετοχή στο εγχείρημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η ένταξη στην ένωση εδράζεται κατά κύριο λόγο, πέραν της οικονομικής ωφέλειας, στην ανάγκη για εκ των έσω επηρεασμό των εξελίξεων. (Mix, 2021)

Η δυσπιστία βέβαια παρέμενε υψηλή τόσο σε επίπεδο πολιτικής όσο και εντός της κοινής γνώμης. Ήδη, εξάλλου, το Ηνωμένο Βασίλειο είχε αρνηθεί πολλά στάδια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, όπως το κοινό νόμισμα και ο χώρος σένγκεν. Η βασική κριτική η οποία ασκείται αφορά κατά κύριο λόγο την τάση της Ε.Ε. να εστιάζει σε εσωτερικές συνθήκες και διαδικασίες, τοποθετώντας σε δεύτερη μοίρα στόχους που θα έπρεπε να αποτελούν βασικές προτεραιότητες, όπως η ανταγωνιστικότητα, η άμυνα και κοινή ενεργειακή πολιτική. (Mix, 2021)

Κάπως έτσι φθάσαμε στο δημοψήφισμα του Ιουνίου του 2016 στο οποίο το 52% των πολιτικών του Ηνωμένου Βασιλείου τάχθηκε υπέρ της αποχώρησης από την Ε.Ε.. Το οριακό αυτό ποσοστό δημιούργησε ένα μεγάλο ρήγμα στον κοινωνικό ιστό της χώρας, καθώς ακόμη και σήμερα έντονες είναι φωνές οι οποίες ασκούνται κατά της εν λόγω απόφασης. Ως εκ τούτου, αν και ως ημερομηνία αποχώρησης είχε τεθεί η 29^η Μαρτίου του 2019, η αδυναμία του βρετανικού κοινοβουλίου να καταλήξει στις λεπτομέρειες της «απόσχισης» οδήγησε σε παράταση. Εξάλλου, άλυτο παρέμενε το ζήτημα μεταξύ της Βόρειας Ιρλανδίας (ως μέλος του Ηνωμένου Βασιλείου) και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας (ως μέλος της Ε.Ε.). Ανέκυπτε λοιπόν επιπλέον το ζήτημα της διασφάλισης της τήρησης των κανόνων και της δομής της ενιαίας αγοράς.

Η εκλογή του Μπόρις Τζόνσον στον πρωθυπουργικό θώκο του Ηνωμένου Βασιλείου επίσπευσε τις διαδικασίες. Στις 17 Οκτωβρίου 2019, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε μια νέα συμφωνία αποχώρησης που διαπραγματεύθηκε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η κυβέρνηση του ΗΒ. Σύμφωνα με το πρωτόκολλο για τις δύο χώρες, στη συμφωνία αποχώρησης του Οκτωβρίου 2019, η Βόρεια Ιρλανδία παραμένει νόμιμα στο τελωνειακό έδαφος του Ηνωμένου Βασιλείου, αλλά πρακτικά στην ενιαία αγορά της Ε.Ε. και την τελωνειακή ένωση, η οποία ουσιαστικά δημιουργεί τελωνειακά σύνορα στη Θάλασσα της Ιρλανδίας μεταξύ της Βόρειας Ιρλανδίας και του υπολοίπου Ηνωμένου Βασιλείου. (Mik, 2021)

Ακολούθως, ξεκίνησε μια μεταβατική περίοδος 11 μηνών κατά τη διάρκεια της οποίας το ΗΒ συνέχισε να ακολουθεί όλους τους κανόνες της ΕΕ και παρέμεινε μέλος της ενιαίας αγοράς της ΕΕ και τελωνειακή ένωση.

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, η έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ε.Ε. επηρεάζει καθοριστικά τόσο τις εσωτερικές διαδικασίες όσο και τις εξωτερικές σχέσεις.

4.2.2.1 Το Ηνωμένο Βασίλειο στη μετά Brexit εποχή

Η συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στην Ε.Ε. αναπόφευκτα «υποαγόρευε» την τήρηση κανόνων και διαδικασιών. Αυτό ήταν άλλωστε και ένα από τα κύρια επιχειρήματα των υπεرمάχων της αποχώρησης. Στη μετά Brexit εποχή, λοιπόν, η πολιτική αυτονομείται πλήρως.

Όσον αφορά την οικονομία, έντονες οι ανησυχίες οι οποίες εκφράζονται και κάνουν λόγο ένα ενδεχόμενο οικονομικό σοκ που θα μπορούσε να προκληθεί με μείωση του ρυθμού ανάπτυξης, αύξηση του πληθωρισμού, απώλεια θέσεων εργασίας και υποτίμηση της λίρας σε μια αντίδραση των αγορών.

Υπάρχει βέβαια και ο αντίλογος. Οι υποστηρικτές του Brexit υποστηρίζουν πως, απαλλαγμένο από το αυστηρό και περιοριστικό κανονιστικό πλαίσιο της Ε.Ε., το Ηνωμένο

Βασίλειο έχει την ευκαιρία να επαναπροσδιορίσει τη θέση του στην παγκόσμια αγορά ως ένα εξέχον εμπορικό και χρηματοπιστωτικό κέντρο.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, η πανδημία της νόσου Covid-19 περιπλέκει την κατάσταση, καθιστώντας αδύνατο διαχωρισμό των καθαυτών επιπτώσεων του Brexit.

Η άνοδος του Συντηρητικού Κόμματος στην ηγεσία σήμανε τη δημιουργία ενός οράματος για μια «παγκόσμια» Μεγάλη Βρετανία η οποία, έχοντας ως βάση την αδιαμφισβήτητη οικονομική δυναμική της, θα είναι σε θέση να επηρεάζει τις διεθνείς εξελίξεις σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένης της εξωτερικής πολιτικής και της ασφάλειας πέραν της εμπορικής δραστηριότητας. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει η έκδηλη ανησυχία πως εκτός του πλαισίου της Ε.Ε. η επιρροή του Ηνωμένου Βασιλείου θα μειωθεί σημαντικά.

Είναι ωστόσο αδιαμφισβήτητο πως η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου θα επηρεάσει τόσο την εγχώρια όσο και την ευρωπαϊκή οικονομία, δεδομένων των σχέσεων που ήδη υπάρχουν. Οι ευρωπαϊκές χώρες είναι σε μεγάλο βαθμό «εκτεθειμένες» προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση. Δεν υπάρχει δηλαδή κάποιος ξεκάθαρος «νικητής» από την εν λόγω εξέλιξη του Brexit και το μέλλον προδιαγράφεται εν πολλοίς απρόβλεπτο. (Commision for Economic Policy, 2018)

4.2.2.2 Brexit και αμερικανο-βρετανικές σχέσεις

Μια τόσο καθοριστική απόφαση στρατηγικού χαρακτήρα δε θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστες τις εξωτερικές σχέσεις του Ηνωμένου Βασιλείου τόσο εντός της Ε.Ε. όσο και ευρύτερα. Εξάλλου, πολλοί είναι οι διεθνείς εταίροι, μεταξύ των οποίων η Κίνα, η Ιαπωνία και η Αυστραλία. Ιδιαίτερη αναφορά, βέβαια, γίνεται στις Η.Π.Α.

Οι επικριτές τονίζουν πως το Brexit ωθεί τις Η.Π.Α. να επανεξετάσουν τη σχέση τους με το Ηνωμένο Βασίλειο. Έως τώρα, η εν λόγω συνεργασία λειτουργούσε για το αμερικανικό κράτος ως ένας συνδετικός κρίκος με την Ευρώπη, ως μια δίοδος προς αυτήν. Η έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ε.Ε., όπως είναι προφανές, οδηγεί στην απώλεια

του εν λόγω οφέλους. Σε κάθε περίπτωση πάντως, το Ηνωμένο Βασίλειο εξακολουθεί να προσβλέπει στη συνεργασία με τις Η.Π.Α. καταβάλλοντας προσπάθειες μάλιστα για την ενίσχυση της εν λόγω σχέσης. Εξάλλου, οι δύο χώρες παρουσιάζουν άρρηκτους δεσμούς εδώ και πολλές δεκαετίες. (Laible, 2021)

Σε επίπεδο άμυνας και ασφάλειας, το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελεί, μαζί με τη Γαλλία, το ισχυρότερο σύμμαχο των Η.Π.Α. σε ευρωπαϊκό έδαφος. Παράλληλα, κοινή είναι η γραμμή η οποία ακολουθείται όσον αφορά τις πολιτικές που αφορούν στρατιωτικά ζητήματα, το ρόλο του ΝΑΤΟ, την αντιτρομοκρατική δράση και εν γένει κάθε ζητήματος το οποίο άπτεται της ασφάλειας. (Mix, 2021)

Το Ηνωμένο Βασίλειο, φιλοξενεί περίπου 9.300 στρατιωτικό προσωπικό των ΗΠΑ καθώς και αεροπορικές βάσεις, εξοπλισμούς, ραντάρ και κέντρα πληροφοριών. (International Institute for Strategic Studies, 2021)

Οι δύο χώρες άλλωστε αποτελούν σημαντικούς στρατηγικούς εταίρους και όσον αφορά την αμυντική βιομηχανία, συνεργαζόμενες σε περισσότερα από είκοσι εξοπλιστικά προγράμματα. Η πλειοψηφία των αμυντικών εταιρειών των Η.Π.Α. έχουν ισχυρή παρουσία στη Βρετανία, ενώ πολλές βρετανικές εταιρείες δραστηριοποιούνται στην αμερικανική αγορά. (Mix, 2021)

Εξίσου στενοί είναι οι δεσμοί και όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ενός ζητήματος το οποίο καταλαμβάνει ένα διαρκώς εντεινόμενο ενδιαφέρον και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού.

Η διμερής σχέση μεταξύ Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου σε επίπεδο επενδύσεων είναι η μεγαλύτερη στον κόσμο. Σύμφωνα με στοιχεία που αφορούν το 2019, οι άμεσες ξένες επενδύσεις των Η.Π.Α. στο Ηνωμένο Βασίλειο άγγιξαν τα 851,4 δις δολλάρια, ενώ οι αντίστοιχες του Ηνωμένου Βασιλείου στις Η.Π.Α. υπολογίζονται στα 505,1 δις δολλάρια. Αντίστοιχη είναι η σχέση και όσον αφορά την απασχόληση εργατικού δυναμικού μεταξύ των δύο χωρών. (U.S. Department of Commerce - Bureau of Economic Analysis, 2020)

4.2.3 Εκλογικές αναμετρήσεις

Στις αμερικανο-βρετανικές σχέσεις πάντοτε εμφανίζονταν προβλήματα, καθώς το εθνικό συμφέρον συχνά υπερίσχυε. Οι ηγέτες των δύο χωρών και οι εναλλαγές στην εξουσία, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, ανέκαθεν επηρέαζαν τις σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών.

Η εκλογή του Μπάρακ Ομπάμα στην προεδρία των Η.Π.Α. έδωσε μια νέα πνοή στην ειδική σχέση, δεδομένου του γεγονότος πως η πολιτική του τοποθέτηση βρισκονταν πολύ πιο κοντά στα βρετανικά και εν γένει στα ευρωπαϊκά ιδεώδη. Άλλωστε, ο ίδιος ο αμερικανός πρόεδρος κατά τη συνάντησή του με το Βρετανό Πρωθυπουργό τον Ιούλιο του 2010 δήλωνε: «Οι Ηνωμένες Πολιτείες και το Ηνωμένο Βασίλειο απολαμβάνουν μια πραγματικά ιδιαίτερη σχέση. Γιορτάζουμε μια κοινή κληρονομιά. Μοιραζόμαστε κοινές αξίες. ...πάνω από όλα, η συμμαχία μας ευδοκιμεί γιατί προωθεί τα κοινά μας συμφέροντα».

Ωστόσο, η ανάληψη της προεδρίας από τον Ντόναλντ Τραμπ περιέπλεξε την κατάσταση, συμπέφτοντας μάλιστα με την απόφαση για την έξοδο από την Ε.Ε.. Η σχέση Τραμπ και Τερέζας Μέι, η οποία τω καιρώ εκείνο κατείχε τον πρωθυπουργικό θώκο, χαρακτηρίζεται επιεικώς δυσλειτουργική, αν και η βρετανίδα πρωθυπουργός επιχείρησε ποικιλοτρόπως να προσεγγίσει τον αμερικανό πρόεδρο. Ήταν η πρώτη αρχηγός κράτους που τον επισκέφθηκε, τον προσκάλεσε σε μια συνάντηση στο Ηνωμένο Βασίλειο άμεσα, διόρισε ως υπουργό εξωτερικών τον Μπόρις Τζόνσον, ο οποίος είχε την εύνοια του Τραμπ, και εν γένει απεδέχθη αδιαμαρτύρητα τις αποφάσεις του αμερικανού προέδρου ακόμη και αν αυτές αντιτίθονταν στις δικές της πολιτικές κατευθύνσεις. (Wright, 2019)

Ο Ντόναλντ Τραμπ δε θα μπορούσε να ευχηθεί να έχει καλύτερο σύμμαχο στο εν λόγω μέτωπο – μια βρετανική πρωθυπουργία πολύ συνεργάσιμη και ελάχιστα απαιτητική. Η ανοχή ήταν μεγάλη, οι Η.Π.Α. ωστόσο δε φαινόταν διατεθειμένες να δώσουν τίποτε ως αντάλλαγμα. Ίσα ίσα, η στάση του Προέδρου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ακόμη και «επιθετική» σε ορισμένες περιπτώσεις με αποκορύφωμα την παραίτηση του Βρετανού Πρέσβη Κιμ Ντάροχ, ως αποτέλεσμα της διαρροής συνομιλιών του τελευταίου ο οποίος χαρακτήρισε τον Ντόναλντ Τραμπ. (Wright, 2019)

Ποτέ κατά τη μεταπολεμική περίοδο οι σχέσεις Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου δεν ήταν ψυχρότερες. (Foerster & Raymond, 2017)

Ήταν οι εναλλαγές στην ηγεσία το γεγονός το οποίο συνέβαλε στην αναθέρμανσή τους. Η ανάληψη της πρωθυπουργίας του Ηνωμένου Βασιλείου από τον Μπόρις Τζόνσον και η επακόλουθη εκλογή του Τζο Μπάιντεν στον προεδρικό θώκο των Η.Π.Α. αντέστρεψαν πλήρως την κατάσταση.

Από τη μία πλευρά, ο Μπόρις Τζόνσον, κατεξοχήν ευρωσκεπτικιστής και υπέρμαχος του Brexit από την πρώτη στιγμή, διαμήνυε σε κάθε τόνο την ανάγκη για ενίσχυση των σχέσεων του Ηνωμένου Βασιλείου με τις Η.Π.Α., θεωρώντας πως επιτυγχάνονται αμφίπελρα οφέλη. Ο Τζο Μπάιντεν, από την άλλη, θέτει ως βασικούς στόχους στα πλαίσια της εξωτερικής και της εμπορικής πολιτικής των Η.Π.Α. την αποκατάσταση της χώρας στην ηγεσία του NATO (τη βαρύτητα του ρόλου του οποίου αποδέχεται και ο Μπόρις Τζόνσον), την θέσπιση νέων προτεραιοτήτων όσον αφορά το κλίμα, την κλιματική αλλαγή και τα ανθρώπινα δικαιώματα και φυσικά την αναδιοργάνωση των εμπορικών σχέσεων με το Ηνωμένο Βασίλειο. (Laible, 2021)

Ο Αμερικανός Πρόεδρος επισημαίνει την ανάγκη για ενίσχυση των συμμαχιών με σκοπό την αντιμετώπιση των προκλήσεων και ο Βρετανός Πρωθυπουργός επιβεβαιώνει πως θα εργαστεί προς την κατεύθυνση της εμβάθυνσης των δεσμών με τις Η.Π.Α. με επίκεντρο την οικονομική και περιβαλλοντική πολιτική.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, η Βρετανία καλείται να επαναπροσανατολίσει τη θέση της στον παγκόσμιο χάρτη. Η αποχώρηση από την Ε.Ε. σημαίνει πως η χώρα πια δε θα συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων όσον αφορά ζητήματα στρατηγικού χαρακτήρα. Οι πολιτικές της ωστόσο, στην πλειοψηφία τους, ταυτίζονται με αυτές που υιοθετούνται στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης. Είναι λοιπόν δεδομένο πως η διατήρηση του Ηνωμένου Βασιλείου ως συνδεδετικού κρίκου μεταξύ Η.Π.Α. και Ευρώπης προϋποθέτει τον επανακαθορισμό του ρόλου της. (Laible, 2021)

Στο εν λόγω πλαίσιο, καθοριστικής σημασίας αναδεικνύονται οι σχέσεις με την Κίνα, υπό την έννοια πως στη μετά – Brexit εποχή δύνανται να προσδώσουν έναν ηγετικό χαρακτήρα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η προοπτική αυτή βέβαια αντιτίθεντο πλήρως στην πάγια θέση του Ντόναλντ Τραμπ πως η Κίνα αποτελεί απειλή για την παγκόσμια οικονομία

και το καπιταλιστικό σύστημα. Η ανάληψη της εξουσίας από το Τζο Μπάιντεν βέβαια αλλάζει τα δεδομένα.

4.2.4 Παγκόσμια πανδημία

Ένω η παγκόσμια οικονομία είχε αρχίσει να επανέρχεται σε κανονικά επίπεδα έπειτα από μια δεκαετία βαθιάς ύφεσης και τη στιγμή που οι αμερικανο-βρετανικές σχέσεις έδειχναν να βαδίζουν σε ένα ασφαλέστερο «μονοπάτι», η πανδημία της νόσου Covid-19 έφερε την ανθρωπότητα ενώπιον μιας πρωτόγνωρης κατάστασης δημιουργώντας ένα κύμα αλυσιδωτών αντιδράσεων σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας, πέραν των προφανών συνεπειών σε όρους υγείας.

4.3 Η ανάγκη για αναθεώρηση της Χάρτας

Μπορεί η εκλογή Τραμπ να αποτέλεσε, εκ του αποτελέσματος, ένα πισωγύρισμα για τις αμερικανο-βρετανικές σχέσεις, η νίκη του Τζο Μπάιντεν ωστόσο επανέφερε την αισιοδοξία. Δε θα ήταν υπερβολή να ισχυριστεί κάποιος πως η πλειοψηφία των Ευρωπαίων ηγετών υποδέχθηκαν με ανακούφιση το εν λόγω γεγονός, βλέποντας πλέον ανοιχτό το δρόμο για συνεργασία.

Οι προκλήσεις εξάλλου είναι πολλές. Η Κίνα αδιαμφισβήτητα διαδραματίζει έναν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην τρέχουσα οικονομική πραγματικότητα, δεδομένης της εμπορικής της δύναμης και της ικανότητάς της να προσαρμόζεται στις εξελίξεις ως αποτέλεσμα της νομισματικής και δημοσιονομικής της ευελιξίας. Ιδιαίτερη βαρύτητα ωστόσο δίδεται στο ρόλο της Ρωσίας, η οποία αποτελεί το διαχρονικό αντίπαλον δέος των Η.Π.Α.. Το Κρεμλίνο, υπό την ηγεσία του Βλαντιμίρ Πούτιν, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τις εξελίξεις με τη γεωπολιτική ισχύ της χώρας να πηγάζει κατά κύριο λόγο από τη θέση της στον ενεργειακό χάρτη. Η ενεργειακή της ισχύς και οι καλές σχέσεις που διατηρεί με πολλές γειτονικές και μη χώρες, αναγάγουν τη Ρωσία σε στρατηγικό παίκτη σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η Δύση λοιπόν καλείται να διαμορφώσει μια κοινή στρατηγική προς τις πρωτοβουλίες της Μόσχας.

Η πλειοψηφία των ευρωπαϊκών χωρών ωστόσο αποφεύγουν την ευθεία αντιπαράθεση, επιδεικνύοντας παράλληλα μια απροθυμία για αύξηση των αμυντικών δαπανών. Εξάλλου, αν και η Ρωσία την τελευταία δεκαετία είναι ιδιαίτερα ενεργή στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, αναλαμβάνοντας δράση στις εξελίξεις στη Λιβύη και τη Συρία, πέραν της σφαίρας της άμεσης επιρροής της στην Ανατολική Ευρώπη, θεωρείται απίθανό να επιζητήσει ένα θερμό επεισόδιο με τη Δύση.

4.4 Υπογράφοντας τη νέα Χάρτα του Ατλαντικού

Ως επακόλουθο λοιπόν φθάσαμε στην υπογραφή της Νέας Χάρτας του Ατλαντικού. Συμπληρώνοντας σχεδόν δύο χρόνια από την υπογραφή της αρχικής συμφωνίας, ο Τζο Μπάιντεν από την πλευρά των Η.Π.Α. και ο Μπόρις Τζόνσον από την πλευρά της Μεγάλης Βρετανίας, στα πλαίσια της τριμερούς συνόδου κορυφής των G7 επισφράγισαν την ειδική σχέση μεταξύ των δύο κρατών.

Στις 10 Ιουνίου του 2021, αυτήν την φορά στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού και συγκεκριμένα στην Κορνουάλη, οι δύο ηγέτες σε μια κίνηση με υψηλό συμβολικό χαρακτήρα αποφασίζουν να ανανεώσουν τις θέσεις του αρχικού κειμένου και να επανατοποθετήσουν τη στενή τους συνεργασία σε νέες βάσεις.

Το 1941, εν τω μέσω του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Χάρτα του Ατλαντικού κατόρθωσε να δώσει ένα όραμα κατά της γερμανικής απειλής και καθόρισε ολόκληρη τη μεταπολεμική εποχή και την αναδιοργάνωση της παγκόσμιας οικονομίας.

Αρκετές δεκαετίες μετά, σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο και απαιτητικό περιβάλλον, με τις ισορροπίες να είναι εξαιρετικά εύθραυστες και την πανδημία να εγείρει ένα ευρύ φάσμα προκλήσεων, η Νέα Χάρτα του Ατλαντικού φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα οδηγό για τη νέα εποχή.

Τα οκτώ νέα σημεία της χάρτας, τα οποία συμφώνησαν και συναποδέχθηκαν οι δύο ηγέτες είναι τα ακόλουθα:

1. «Αποφασίζουμε να υπερασπιστούμε τις αρχές, τις αξίες και τους θεσμούς της δημοκρατίας και των ανοιχτών κοινωνιών, που οδηγούν τη δική μας εθνική δύναμη και τις συμμαχίες μας. Πρέπει να διασφαλίσουμε ότι οι δημοκρατίες – ξεκινώντας από τη δική μας – μπορούν να επιλύσουν τις κρίσιμες προκλήσεις της εποχής μας. Θα υπερασπιστούμε τη διαφάνεια, θα υποστηρίξουμε το κράτος δικαίου και θα στηρίξουμε την κοινωνία των πολιτών και τα ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης. Θα αντιμετωπίσουμε επίσης την αδικία και την ανισότητα και θα υπερασπιστούμε την εγγενή αξιοπρέπεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των ατόμων.» - Στις μέρες μας, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το κράτος δικαίου θα έπρεπε να θεωρούνται αυτονόητα σε κάθε κράτος και σε κάθε κοινωνία. Στην πράξη ωστόσο, ακόμη και σήμερα, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά «κενά». Τα απολυταρχικά καθεστώτα δεν έχουν εκλείψει και, παρά το γεγονός πως οι νέες τεχνολογίες συμβάλλουν στην πολύπλευρη ενημέρωση των πολιτών και της κοινής γνώμης, σε πολλές περιπτώσεις τα μέσα ενημέρωσης μόνο ανεξάρτητα δεν μπορούν να θεωρηθούν, καθοδηγούμενα από την πολιτική σκηνή.
2. «Σκοπεύουμε να ενισχύσουμε τους θεσμούς, τους νόμους και τους κανόνες που στηρίζουν τη διεθνή συνεργασία και να τους προσαρμόσουμε ώστε να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις του 21ου αιώνα και να διασφαλίσουν έναντι εκείνων των παραγόντων που θα τους υπονόμειαν. Θα εργαστούμε, σεβόμενοι τους διεθνείς κανόνες, για να αντιμετωπίσουμε από κοινού τις παγκόσμιες προκλήσεις, να τηρήσουμε τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουμε, να διαχειριστούμε τον κίνδυνο των αναδυόμενων τεχνολογιών, να προωθήσουμε την οικονομική πρόοδο και την αξιοπρέπεια της εργασίας και να διασφαλίσουμε το ανοιχτό και δίκαιο εμπόριο μεταξύ των εθνών.» - Στις μέρες μας, η πλειοψηφία των περιορισμών όσον αφορά τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των κρατών έχουν αρθεί. Απομένει ακόμη ωστόσο

- να διανύσουμε πολύ δρόμο έως ότου φθάσουμε σε μια πλήρως ανοιχτή οικονομία, στόχος ο οποίος είχε ήδη τεθεί από την πρώτη συμφωνία.
3. «Θα παραμείνουμε ενωμένοι πίσω από τις αρχές της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας και της ειρηνικής επίλυσης διαφορών. Αντιτιθέμεθα στις παρεμβάσεις μέσω παραπληροφόρησης ή άλλων κακοήθων επιρροών, συμπεριλαμβανομένων αυτών που αφορούν εκλογικές αναμετρήσεις, και επιβεβαιώνουμε τη δέσμευσή μας για διαφάνεια, βιωσιμότητα και χρηστή διακυβέρνηση της ελάφρυνσης του χρέους. Επίσης, θα υπερασπιστούμε βασικές αρχές όπως η ελευθερία ναυσιπλοΐας και υπερπτήσεων και άλλες διεθνώς νόμιμες χρήσεις των θαλασσών.» - Η ειρηνική επίλυση των διαφορών ήταν, παραμένει και θα εξακολουθήσει να αποτελεί βασικό στόχο. Παρά ταύτα, οι κυριαρχικές βλέψεις σε πολλά μέρη του πλανήτη υπονομεύουν την παγκόσμια ειρήνη. Άλλωστε, οι πόλεμοι για την ανεξαρτησία συνεχίζονται ακόμη και σήμερα. Μόνο κατά τη διάρκεια του 21^{ου} αιώνα βιώσαμε την απόσχιση Σερβίας και Μαυροβουνίου και την ανεξαρτητοποίηση του Νοτίου Σουδάν και του Κοσόβου.
4. «Αποφασίζουμε να αξιοποιήσουμε και να προστατεύσουμε το καινοτόμο πλεονέκτημά μας στην επιστήμη και την τεχνολογία για να υποστηρίξουμε την κοινή μας ασφάλεια και να προσφέρουμε θέσεις εργασίας στο σπίτι, να ανοίξουμε νέες αγορές, να προωθήσουμε την ανάπτυξη και την εδραίωση νέων προτύπων και τεχνολογιών για την υποστήριξη των δημοκρατικών αξιών, να συνεχίσουμε να επενδύουμε στην έρευνα για τις μεγάλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κόσμος και να προωθήσουμε τη βιώσιμη παγκόσμια ανάπτυξη.» - Το διαδίκτυο και οι νέες τεχνολογίες αποτελούν πλέον αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητάς μας προσφέροντας ένα ευρύ φάσμα πλεονεκτημάτων. Η πανδημία άλλωστε επέσπευσε ακόμη περισσότερο τις εξελίξεις. Παρά ταύτα, εγείρονται και σημαντικές απειλές. Θα πρέπει λοιπόν να διασφαλισθεί πως η ανάπτυξη είναι σε κάθε περίπτωση βιώσιμη.

5. «Επιβεβαιώνουμε την κοινή μας ευθύνη για τη διατήρηση της συλλογικής μας ασφάλειας και της διεθνούς σταθερότητας και ανθεκτικότητας απέναντι σε όλο το φάσμα των σύγχρονων απειλών, συμπεριλαμβανομένων των απειλών στον κυβερνοχώρο. Έχουμε δηλώσει τα πυρηνικά μας αποτρεπτικά μέτρα για την υπεράσπιση του NATO και όσο υπάρχουν πυρηνικά όπλα, το NATO θα παραμένει μια πυρηνική συμμαχία. Οι Σύμμαχοι και οι εταίροι μας στο NATO θα μπορούν πάντα να βασίζονται σε εμάς, ακόμη και όταν συνεχίζουν να ενισχύουν τις δικές τους εθνικές δυνάμεις. Δεσμευόμαστε να προωθήσουμε το πλαίσιο υπεύθυνης συμπεριφοράς του κράτους στον κυβερνοχώρο, τον έλεγχο των εξοπλισμών, τον αφοπλισμό και τα μέτρα πρόληψης της διάδοσης για τη μείωση των κινδύνων διεθνών συγκρούσεων. Παραμένουμε προσηλωμένοι στην αντιμετώπιση τρομοκρατών που απειλούν τους πολίτες και τα συμφέροντά μας.» - Η ασφάλεια αποτελούσε βασικό στόχο και στα πλαίσια του αρχικού κειμένου του 1941, εν τω μέσω του Β' Παγκοσμίου Πολέμου τότε. Η ανάγκη ωστόσο παραμένει επιτακτική. Η διεθνής κοινότητα εξακολουθεί να μαστίζεται από πολεμικές συγκρούσεις οι οποίες μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις λαμβάνουν έναν πολύ ευρύ χαρακτήρα, με τις κυριότερες εστίες να βρίσκονται στη Μέση Ανατολή και την Ασία. Τόσο οι Η.Π.Α. όσο και η Μεγάλη Βρετανία, δεδομένης της ισχύος τους και των συμφερόντων τους, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στις εξελίξεις και καλούνται να διαμορφώσουν το ανάλογο πλάνο δράσης συμπεριλαμβάνοντας στην ανάλυσή τους και νέες απειλές όπως οι κυβερνοεπιθέσεις, μια νέα μορφή «πολέμου».
6. «Δεσμευόμαστε να συνεχίσουμε να χτίζουμε μια παγκόσμια οικονομία χωρίς αποκλεισμούς, δίκαιη, φιλική προς το κλίμα, βιώσιμη, βασισμένη σε κανόνες για τον 21ο αιώνα. Θα ενισχύσουμε τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και τη διαφάνεια, θα καταπολεμήσουμε τη διαφθορά και την παράνομη χρηματοδότηση και θα καινοτομήσουμε και θα ανταγωνιστούμε μέσα από υψηλά εργασιακά και περιβαλλοντικά πρότυπα.» - Η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση επέφερε ένα εξαιρετικά ισχυρό πλήγμα στην παγκόσμια οικονομία σηματοδοτώντας την είσοδο

σε μια μακρά και βαθιά περίοδο ύφεσης. Η ίδια η δομή του οικονομικού συστήματος, εξάλλου, ήταν το στοιχείο εκείνο το οποίο οδήγησε στην διάχυση των επιπτώσεων σε όλα σχεδόν τα κράτη δημιουργώντας ένα ντόμινο εξελίξεων. Έπειτα από μια δεκαετία η κατάσταση είχε αρχίσει σταδιακά να αντιστρέφεται και μπορεί η πανδημία να ανέκοψε την ανάκαμψη, υπάρχει αισιοδοξία. Θα πρέπει λοιπόν να εκμεταλλευτούμε την ευκαιρία να εδραιώσουμε τη νέα οικονομική πραγματικότητα σε ισχυρότερες βάσεις οι οποίες θα ευθυγραμμίζονται με τις ανάγκες της τρέχουσας εποχής.

7. «Ο κόσμος έχει φτάσει σε ένα κρίσιμο σημείο όπου απαιτείται επείγουσα δράση για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης, την προστασία της βιοποικιλότητας και τη διατήρηση της φύσης. Οι χώρες μας θα δώσουν προτεραιότητα σε αυτά τα θέματα σε όλη τη διεθνή μας δράση.» - Το 1941, η προστασία του περιβάλλοντος θα μπορούσε εν πολλοίς να χαρακτηριστεί ως μια «άγνωστη» έννοια. Στις μέρες μας, ωστόσο, έχει αναδειχθεί σε βασική προτεραιότητα, επηρεάζοντας το σύνολο σχεδόν της παγκόσμιας δραστηριότητας. Οι ανάγκες του σύγχρονου ατόμου βαίνουν διαρκώς εντεινόμενες όσον αφορά την ενεργειακή κατανάλωση, ενώ την ίδια στιγμή οι συμβατικές μορφές ενέργειας μειώνονται με ρυθμούς γεωμετρικής προόδου. Εξάλλου, η υπερθέρμανση του πλανήτη, εγείρει ακόμη μια απειλή και μάλιστα σε χρόνο πολύ νωρίτερο από ότι θα αναμέναμε. Στο εν λόγω πλαίσιο κρίνεται επιτακτική η ανάγκη μιας συλλογικής δράσης προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση. Οι δύο χώρες, αναγνωρίζοντας το ρόλο τους στις δεδομένες συνθήκες και αντιλαμβανόμενες τις κοινωνικές και οικονομικές προεκτάσεις της κλιματικής κρίσης, καλούνται, εκ των πραγμάτων, να λάβουν πρωτοβουλίες και να καθοδηγήσουν τις εξελίξεις.
8. «Αναγνωρίζουμε τον καταστροφικό αντίκτυπο των υγειονομικών κρίσεων και το παγκόσμιο καλό στην ενίσχυση της συλλογικής μας άμυνας έναντι των απειλών για την υγεία. Δεσμευόμαστε να συνεχίσουμε να συνεργαζόμαστε για να ενισχύσουμε τα συστήματα υγείας και να προωθήσουμε την προστασία της υγείας μας και να

βοηθήσουμε άλλους να κάνουν το ίδιο.» - Παρά τη ραγδαία ιατροτεχνολογική πρόοδο των τελευταίων δεκαετιών, στην πράξη η ανθρωπότητα έχει αποδειχθεί εξαιρετικά ευάλωτη σε περιπτώσεις υγειονομικών κρίσεων. Η πρόσφατη πανδημία της νόσου Covid-19 αποτελεί δίχως αμφιβολία ένα πρωτόγνωρο γεγονός, χωρίς ωστόσο να είναι η μοναδική. Πριν από αυτή, κατά τη διάρκεια του 21^{ου} αιώνα, υπήρξαν η γρίπη των χοίρων, ο ιός H1N1, ο SARS-CoV2 και ο Έμπολα. Καθίσταται πλέον σαφές πως η παγκόσμια κοινότητα θα πρέπει καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια έτσι ώστε να αποφευχθούν τέτοια περιστατικά (ή τουλάχιστον τέτοιας έντασης) στο μέλλον.

Στις εικόνες που ακολουθούν παρουσιάζεται το κείμενο της Νέας Χάρτας του Ατλαντικού, καθώς και φωτογραφικό υλικό με τους δύο ηγέτες.

Εικόνα 4: Τζο Μπάιντεν και Μπόρις Τζόνσον κατά τη διάρκεια της Συνόδου G7 στην Κορνουάλη

THE NEW ATLANTIC CHARTER

Today, the President of the United States and Prime Minister of the United Kingdom reaffirm their commitment to work together to realise our vision for a more peaceful and prosperous future.

Our revitalised Atlantic Charter, building on the commitments and aspirations set out eighty years ago, affirms our ongoing commitment to sustaining our enduring values and defending them against new and old challenges. We commit to working closely with all partners who share our democratic values and to countering the efforts of those who seek to undermine our alliances and institutions.

***First,** we resolve to defend the principles, values, and institutions of democracy and open societies, which drive our own national strength and our alliances. We must ensure that democracies – starting with our own – can deliver on solving the critical challenges of our time. We will champion transparency, uphold the rule of law, and support civil society and independent media. We will also confront injustice and inequality and defend the inherent dignity and human rights of all individuals.*

***Second,** we intend to strengthen the institutions, laws, and norms that sustain international co-operation to adapt them to meet the new challenges of the 21st century, and guard against those that would undermine them. We will work through the rules-based international order to tackle global challenges together; embrace the promise and manage the peril of emerging technologies; promote economic advancement and the dignity of work; and enable open and fair trade between nations.*

***Third,** we remain united behind the principles of sovereignty, territorial integrity, and the peaceful resolution of disputes. We oppose interference through disinformation or other malign influences, including in elections, and reaffirm our commitment to debt transparency, sustainability and sound governance of debt relief. So too will we defend key principles such as freedom of navigation and overflight and other internationally lawful uses of the seas.*

***Fourth,** we resolve to harness and protect our innovative edge in science and technology to support our shared security and deliver jobs at home; to open new markets; to promote the development and deployment of new standards and technologies to support democratic values; to continue to invest in research into the biggest challenges facing the world; and to foster sustainable global development.*

***Fifth,** we affirm our shared responsibility for maintaining our collective security and international stability and resilience against the full spectrum of modern threats, including cyber threats. We have declared our nuclear deterrents to the defence of NATO and as long as there are nuclear weapons, NATO will remain a nuclear alliance. Our NATO Allies and partners will always be able to count on us, even as they continue to strengthen their own national forces. We pledge to promote the framework of responsible State behaviour in cyberspace, arms control, disarmament, and proliferation prevention measures to reduce the risks of international conflict. We remain committed to countering terrorists who threaten our citizens and interests.*

***Sixth,** we commit to continue building an inclusive, fair, climate-friendly, sustainable, rules-based global economy for the 21st century. We will strengthen financial stability and transparency, fight corruption and illicit finance, and innovate and compete through high labour and environmental standards.*

***Seventh,** the world has reached a critical point where it must act urgently and ambitiously to tackle the climate crisis, protect biodiversity, and sustain nature. Our countries will prioritise these issues in all our international action.*

***Eighth,** we recognise the catastrophic impact of health crises, and the global good in strengthening our collective defences against health threats. We commit to continuing to collaborate to strengthen health systems and advance our health protections, and to assist others to do the same.*

JOSEPH R. BIDEN JR.

BORIS JOHNSON M.P.

June 10, 2021

Εικόνα 5: Το κείμενο της Νέας Χάρτας του Ατλαντικού

Εικόνα 6: Τζο Μπάιντεν και Μπόρις Τζόνσον κατά τη διάρκεια της Συνόδου G7 στην Κορνουάλη

4.5 Ηγεσία και διεθνής πολιτική

Από τα όσα προηγήθηκαν είναι σαφές πως ο ρόλος των ηγετών των δύο χωρών ήταν καθοριστικές και στις δύο περιπτώσεις, τόσο δηλαδή στην αρχική όσο και στη νέα Χάρτα του Ατλαντικού. Στην παρούσα ενότητα, τεκμηριώνεται η σημασία της ηγεσίας στη διεθνή πολιτική, ενώ προσεγγίζεται κριτικά η σχέση Τζόνσον και Μπάιντεν υπό το πρίσμα των Τσώρτσιλ και Ρούζβελτ.

4.5.1 Ο ρόλος της ηγεσίας στη διεθνή πολιτική

Η μελέτη της ηγεσίας στη διεθνή πολιτική σκηνή, χαρακτηρίζεται από δύο αντιφατικές πτυχές, η μία εκ των οποίων πρακτική και η άλλη θεωρητική. Για τους μελετητές που ασχολούνται με ιστορικές ή ειδικές μελέτες ανά χώρα, η σημασία της ηγεσίας, και επομένως η ανάγκη για σοβαρή εξέτασή της, θεωρείται σε μεγάλο βαθμό δεδομένη. Για τους

ακαδημαϊκούς μελετητές διεθνών σχέσεων, ωστόσο, το ερώτημα παραμένει ανοιχτό και αμφίβολο. (Kane, 2016)

Οι επιλεγόμενοι κλασικοί ρεαλιστές της δεκαετίας του 1930 και του 1940 ισχυρίζονται ότι οι σκέψεις και οι ενέργειες μεμονωμένων ηγετών και διπλωματών διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο όσον αφορά την κατανόηση των διεθνών υποθέσεων. Κατά την περίοδο αυτή επικρατεί μια άποψη η οποία «αποστρέφεται» τον επιστημονικό ορθολογισμό και θεωρεί την πολιτική περισσότερο ως τέχνη, η άσκησης της οποίας επαφίεται στη συμπεριφορά του ίδιου του πολιτικού. (Jervis, 2013)

Ωστόσο, σταδιακά, οι απόψεις αυτές έδωσαν τη θέση τους στους «νεορεαλιστές», οι οποίοι ουσιαστικά θεωρούν τα αποτελέσματα εν τέλει εξαρτώνται περισσότερο από τους συσχετισμούς δυνάμεων μεταξύ των κρατών και αυτοί είναι ουσιαστικά που κατευθύνουν τις διεθνείς σχέσεις. (Waltz, 1959)

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η ηγεσία εξακολουθεί να κατέχει σημαντική θέση στη διεθνή πολιτική σκηνή, υπό την έννοια πως οι ηγέτες έχουν την ικανότητα να ορίζουν την ατζέντα, να καθορίζουν τη θεματολογία και να χρησιμοποιούν την επίσημη θέση τους για να πείσουν τους άλλους. Για να είναι πειστικοί, οι αρχηγοί κρατών, οι πρόεδροι και οι πρωθυπουργοί οφείλουν αφενός να αναπτύσσουν εφικτές και ρεαλιστικές πολιτικές και αφετέρου να είναι «ευαίσθητοι» στην πληροφόρηση και τις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες. Είναι σαφές, παρά ταύτα, πως δεν πρόκειται για ένα ατομικό έργο, αλλά στην προσπάθειά τους αυτή υποστηρίζονται από συμβούλους.

Ναι μεν οι ηγέτες χρησιμοποιούν την πειθώ για να διαχειριστούν ζητήματα παγκόσμιας εμβέλειας και να «περάσουν» τις θέσεις τους επί αυτών, αλλά οφείλουν παράλληλα να αλλάζουν και να προσαρμόζονται ανάλογα με τις εξελίξεις και τις αλλαγές οι οποίες συντελούνται. Εν ολίγοις, πρέπει να μπορούν να αλλάξουν τη γνώμη τους καθώς αντιμετωπίζουν νέες πληροφορίες και διαφορετικές προοπτικές. (Wendt, 1992)

Πράγματι, οι ηγέτες επηρεάζουν τη διεθνή πολιτική επειδή είναι σε θέση να ανασυνθέτουν κοινωνικά δεδομένα, αξιοποιώντας τις διαδικασίες πειθούς. (Finnemore & Sikkink, 1998)

4.5.2 Οι Τζόνσον και Μπάιντεν υπό το πρίσμα των Τσώρτσιλ και Ρούζβελτ – Κριτική θεώρηση

Ανεξαρτήτως της υπογραφής της Χάρτας του Ατλαντικού, εύκολα γίνεται αντιληπτό πως μετά από μια περίοδο έντονων ανακατατάξεων, οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών έχουν αποκατασταθεί πλήρως. Στο γεγονός αυτό βέβαια έχουν συμβάλει οι ηγέτες των δύο χωρών, ο Βρετανός Πρωθυπουργός Μπόρις Τζόνσον και ο Αμερικανός πρόεδρος Τζο Μπάιντεν.

Ήταν ωστόσο οι μακρινοί προκάτοχοί τους αυτοί οι οποίοι ουσιαστικά οικοδόμησαν την ειδική σχέση και έθεσαν τις βάσεις για μια διαχρονική και αμοιβαία επωφελή συνεργασία. Το Ηνωμένο Βασίλειο χρειαζόταν την οικονομική και τη στρατιωτική υποστήριξη των Η.Π.Α. και από την πλευρά τους οι Η.Π.Α. έβλεπαν στο πρόσωπο του Ηνωμένου Βασιλείου έναν πολύτιμο και ισχυρό σύμμαχο στην Ευρώπη, η οποία αποτελούσε παραδοσιακά το επίκεντρο των εξελίξεων.

Ο Ουίνστον Τσώρτσιλ και ο Φρανκλίνος Ρούζβελτ μοιράζονταν άλλωστε τις ίδιες απόψεις σε πολλά στρατηγικού χαρακτήρα ζητήματα, αναγνωρίζοντας την κοινή ιστορία των χωρών και αναγάγοντας την καταπολέμηση της απειλής του κομμουνισμού σε βασικό άξονα στρατηγικής.

Ενδεδυμένοι τους ίδιους «ρόλους», οι σημερινοί ηγέτες αποκαθιστούν την ειδική σχέση θέτοντας στο επίκεντρο το ζήτημα της βιώσιμης ανάπτυξης και της αντιμετώπισης της πανδημίας της νόσου Covid-19.

Σε μια περισσότερο ριζοσπαστική θεώρηση, οι δύο συμφωνίες μοιάζουν και σε ένα ακόμη σημείο. Ο τότε Πρωθυπουργός Ουίνστον Τσώρτσιλ αναγκάστηκε να υποκύψει στις επιθυμίες των Η.Π.Α. έτσι ώστε να κερδίσει ένα σύμμαχο στην μάχη κατά της ναζιστικής απειλής. Στο ίδιο μοτίβο, ο Μπόρις Τζόνσον, αν και φαινομενικά θα εντείνει τις επαφές στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, σύντομα αναμένεται να κατανοήσει πως το νόημα της ειδικής σχέσης φθίνει διαρκώς και η αμερικανική κυβέρνηση δίδει πλέον πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα στο Παρίσι και το Βερολίνο.

4.6 Η επόμενη ημέρα στις αμερικανο-βρετανικές σχέσεις

Μπορεί η Νέα Χάρτα του Ατλαντικού να αποτελεί ένα πλαίσιο για την κοινή δράση Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου, σε έναν κόσμο που χαρακτηρίζεται από διαρκείς αλλαγές σε όλα τα επίπεδα ωστόσο, είναι προφανές πως οι στρατηγικές οι οποίες υιοθετούνται θα πρέπει να προσαρμόζονται στις κατά περίπτωση επικρατούσες συνθήκες. Οι προκλήσεις εξάλλου είναι πολλές.

Στο επίκεντρο φυσικά τοποθετείται η διμερής σχέση Η.Π.Α. και Κίνας, με τη δεύτερη να έχει πάρει ουσιαστικά τη θέση της Σοβιετικής Ένωσης στο εν προκειμένω δίπολο. Αυτό είναι εξάλλου και ένα από τα ελάχιστα κοινά μεταξύ του Τζο Μπάιντεν και του Ντόναλντ Τραμπ, δηλαδή η προσπάθεια περιορισμού της διαρκώς αυξανόμενης δύναμης και επιρροής του Πεκίνου. Άλλωστε, η αμερικανική κυβέρνηση επιρρίπτει μεγάλες ευθύνες στην Κίνα όσον αφορά την εξάπλωση της νόσου Covid-19.

Ουσιαστικά, η πανδημία έχει ξεπεράσει το χαρακτήρα μιας υγειονομικής κρίσης και λαμβάνει μια γεωπολιτική διάσταση, ενισχύοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των δύο «στρατοπέδων» πυροδοτώντας έναν κύκλο αστάθειας στο διεθνές περιβάλλον. Σε ένα τέτοιο παίγνιο μηδενικού αθροίσματος, τόσο η μία όσο και η άλλη πλευρά επιδιώκουν να ενισχύσουν το διεθνές τους προφίλ. Εργαλειοποιούν δηλαδή την κρίση, αντί να συνεργάζονται για τον περιορισμό των δυσμενών επιπτώσεων. Ο κόσμος φαίνεται να πέφτει σε μια «Παγίδα Kindleberger», στην οποία η καθιερωμένη δύναμη δεν είναι σε θέση να ηγηθεί ενώ η ανερχόμενη δύναμη είναι απρόθυμη να αναλάβει την ευθύνη. (Bahi, 2021)

Παρόμοια είναι η κατάσταση και στον Ινδο-Ειρηνικό, ο οποίος έχει μετατραπεί σε μια αρένα για την ηγεμονία μεταξύ του αγγλοσαξονικού τόξου και της Κίνας λόγω της υψηλής οικονομικής του αξίας. Σταδιακά, μάλιστα αποκτά έναν ακόμη πιο ευρύ χαρακτήρα με την εμπλοκή χωρών όπως η Γαλλία και η Γερμανία, ενώ πιέσεις ασκούνται και από τις εκεί χώρες (πχ Ινδονησία). (Prayoga, et al., 2021)

Ιδιαίτερα η θάλασσα της Νότιας Κίνας αποτελεί σημείο έντονης αντιπαράθεσης, ως αποτέλεσμα των διαφορετικών ορισμών που δίνουν τα δύο στρατόπεδα όσον αφορά την ανοιχτή θάλασσα. Για τις μεν Η.Π.Α η θάλασσα της Νοτίου Κίνας αποτελεί χώρο ελεύθερης

ναυσιπλοΐας, ενώ για την Κίνα πρόκειται για ένα διεκδικούμενο από την ίδια χώρο. (Rapanyane & Shai, 2021)

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η μεγαλύτερη «απειλή» για τον αμερικανο-βρετανικό άξονα αποτελεί η Ρωσία, με το Βλαντιμίρ Πούτιν να αναδεικνύεται σε ρυθμιστή των εξελίξεων. Παρά ταύτα, η γεωπολιτική και ενεργειακή ισχύς της Ρωσίας, αποθαρρύνουν την πλειοψηφία των ευρωπαϊκών χωρών για μια ευθεία αντιπαράθεση με το Κρεμλίνο. Ουσιαστικά βρισκόμαστε εντός μιας νέας ψυχροπολεμικής περιόδου.

Τα δύο αυτά μέτωπα αναμένεται να απασχολήσουν στο εγγύς και το απώτερο μέλλον τις Η.Π.Α. και κατά συνέπεια και τη Βρετανία. Πρόσφατα εξάλλου ο Αμερικανός Πρόεδρος ανακοίνωσε τη συμφωνία Η.Π.Α., Μεγάλης Βρετανίας και Αυστραλίας για συνεργασία σε επίπεδο ασφαλείας.

Σε κάθε περίπτωση η εκλογή του Τζο Μπάιντεν στον προεδρικό θώκο αποτελεί εχέγγυο για την αποκατάσταση των σχέσεων των Ηνωμένων Πολιτειών με το Ηνωμένο Βασίλειο. Αυτός είναι ο λόγος που έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από όλο το εύρος του πολιτικού φάσματος του βρετανικού κοινοβουλίου.

Κλείνοντας, ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στα τεκταινόμενα στο Αφγανιστάν, το οποίο δύο δεκαετίες μετά τις αμερικανικές επιχειρήσεις, τον Αύγουστο του 2021 ανακατελήφθη από τους Ταλιμπάν, εγκαθιδρύοντας εκ νέου το Ισλαμικό Εμιράτο του Αφγανιστάν. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε φυσικά μια ευθεία απειλή για τη Δύση, καθώς η πτώση της Καμπούλ αποτελεί «παράδειγμα» για παρόμοιες δράσεις από τζιχαντιστές και εξτρεμιστές και σε άλλες περιοχές, κυρίως στην Ασία. Επανέρχεται λοιπόν πιο επίκαιρη από ποτέ η τρομοκρατική απειλή. Είκοσι χρόνια μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και την πτώση των διδύμων πύργων γυρίζουμε στο σημείο από όπου αρχίσαμε.

Εξάλλου, η αναταραχή αναμένεται να οδηγήσει σε μια νέα προσφυγική κρίση, επηρεάζοντας σημαντικά την Ε.Ε. και ειδικότερα την Ελλάδα που αποτελεί την πύλη εισόδου των προσφυγικών ροών.

Πέραν τούτου, ωστόσο, οι εξελίξεις στο Αφγανιστάν, προδιαγράφουν δομικές αλλαγές στις σχέσεις Η.Π.Α. – Ε.Ε. – Ηνωμένου Βασιλείου. Η αμερικανική εξωτερική

πολιτική των Η.Π.Α. τις τελευταίες δεκαετίες διαμήνυε στους επίδοξους δυνάστες την ύπαρξη ενός συνασπισμού προς την κατεύθυνση της διασφάλισης των συμφερόντων, επεμβαίνοντας όπου και όποτε απαιτηθεί, όπως συνέβη άλλωστε στο Ιράκ και το Αφγανιστάν.

Η τωρινή στάση ωστόσο είναι πολύ περισσότερο παθητική και μάλιστα έχει γίνει αντιληπτή από όλα τα μέρη. Χαρακτηριστικά είναι τα λεγόμενα του Λετονού Υπουργού Άμυνας Άρτις Πάμπρικς ο οποίος δήλωσε: «εκείνη η εποχή έχει τελειώσει». Η αποχώρηση από το Αφγανιστάν - η απόφαση αλλά και ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόστηκε και με τον οποίο την υπερασπίστηκε ο Μπάιντεν - αντανακλά μια απότομη μείωση της αμερικανικής επιρροής. Σηματοδοτεί ένα μέλλον χωρίς προσπάθειες για μακρόπνοες ειρηνευτικές αποστολές ή ανοικοδομήσεις χωρών.».

Αν και πολλές ήταν οι χώρες οι οποίες επιθυμούσαν τη διατήρηση δυνάμεων στην ευρύτερη περιοχή, με τη Βρετανία να τάσσεται με ένθερμο τρόπο υπέρ της συγκεκριμένης άποψης, η απροθυμία των Η.Π.Α. ματαίωσε ουσιαστικά κάθε προσπάθεια προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Στο κενό έπεσε άλλωστε και η παρότρυνση του Βρετανού Πρωθυπουργού Μπόρις Τζόνσον προς τον νεοεκλεγέντα Πρόεδρο Τζο Μπάιντεν για την παράταση της προθεσμίας απομάκρυνσης των συμμαχικών δυνάμεων από την περιοχή.

Αποδεικνύεται λοιπόν η μειωμένη επιρροή της Βρετανίας στις διεθνείς εξελίξεις, ως αποτέλεσμα και των συγκριτικά μειωμένων στρατιωτικών ικανοτήτων της, τη στιγμή μάλιστα που βρίσκεται στην προεδρία της G7.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Έχοντας «ξοδέψει» πολλές δεκαετίες στην προσπάθεια περιφρούρησης της ανεξαρτησίας, ο 20^{ος} αιώνας βρίσκει τις Η.Π.Α σε μια κυρίαρχη θέση, την οποία κατείχε εν πολλοίς έως τώρα η Βρετανία. Η Pax Britannica είχε αρχίσει να φθίνει. Αν και η Βρετανία ήταν αυτή η οποία ήλεγχε εν πολλοίς την οικονομική διάρθρωση, εντούτοις στην ευρωπαϊκή ήπειρο υπήρχε πληθώρα δυνάμεων με προεξέχουσες, πέραν του Ηνωμένου Βασιλείου, τη Γαλλία και τη Ρωσία, ακολουθούμενες από τη Γερμανία, την Ιταλία και την τότε Αυστροουγγαρία. Καμία χώρα δεν είχε την ηγεμονία, σταδιακά ωστόσο, η Γερμανία αρχίζει να επεκτείνει ολόένα και περισσότερο την ισχύ της και αναδεικνύεται όχι σε ευρωπαϊκή, αλλά σε παγκόσμια υπερδύναμη, έχοντας απέναντί της ένα κοινό μέτωπο Βρετανίας, Γαλλίας και Ρωσίας.

Καθ' όλο το διάστημα του μεσοπολέμου οι Η.Π.Α. εξακολουθούν να υιοθετούν το δόγμα του απομονωτισμού, ενώ, την ίδια στιγμή, στον ευρωπαϊκό χώρο υπάρχει μια πολυφωνία δυνάμεων. Το μεν Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία κατείχαν σημαντικό πλούτο, υπολείπονταν όμως σε στρατιωτική δύναμη. Η Γαλλία από την άλλη πλευρά ήταν εξαιρετικά ισχυρή στρατιωτικά, δεν μπορούσε ωστόσο να υποστηρίξει οικονομικά μια ανατροπή της τότε κατάστασης. Επικρατούσε λοιπόν μια εύθραυστη ισορροπία, η οποία έληξε με την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία του γερμανικού κράτους.

Η ναζιστική απειλή εξάλλου αποτέλεσε το λόγο της συμμαχίας Η.Π.Α. και Βρετανίας, ενώ οι βάσεις των μεταξύ του σχέσεων τοποθετούνται στην αρχή του 20^{ου} αιώνα. Ουσιαστικά γίνεται λόγος για την ύπαρξης μιας ειδικής σχέσης μεταξύ των δύο χωρών οι οποίοι εκτείνεται σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων, από την οικονομία έως την άμυνα και την ασφάλεια.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1940, η αμερικανική κυβέρνηση, αντιλαμβανόμενη τη διαρκώς διευρυνόμενη έκταση που ελάμβανε η πολεμική σύρραξη, συνειδητοποίησε ότι δε θα μπορούσε να εξακολουθήσει να παραμένει αμέτοχη, όπως ήταν η «πάγια» τακτική της, αλλά θα έπρεπε να συμμετάσχει ενεργά στα τεκταινόμενα.

Ορόσημο στους δεσμούς μεταξύ των δύο χωρών, της Μεγάλης Βρετανίας και των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, αποτέλεσε η Χάρτα του Ατλαντικού η οποία υπογράφηκε τον Αύγουστο του 1941 μεταξύ του Ουίνστον Τσώρτσιλ και του Φρανκλίνου Ρούζβελτ και προωθεί ένα πλαίσιο με κατευθυντήριες γραμμές για την αναδιοργάνωση των συμμαχικών δυνάμεων μετά το πέρας του πολέμου. Δεν αφορά δηλαδή την πολεμική συνεργασία, αλλά αντιθέτως αποτελεί μια διακήρυξη υπέρ της παγκόσμιας ειρήνης και της ελευθερίας.

Η Χάρτα του Ατλαντικού αποτέλεσε σημείο αναφοράς για την αναδιοργάνωση της ανθρωπότητας μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η παγκόσμια πολιτική, κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα βασίστηκαν εν πολλοίς στα οκτώ σημεία της συμφωνίας σηματοδοτώντας τη μετάβαση στη νέα εποχή. Έκτοτε βέβαια, η κατάσταση έχει μεταβληθεί ριζικά. Σημείο αναφοράς, σε κάθε περίπτωση, αποτελεί δίχως αμφιβολία η πανδημία της νόσου Covid-19 εν τω μέσω της οποίας βρισκόμαστε.

Με αφορμή το εν λόγω γεγονός, οκτώ δεκαετίες μετά την υπογραφή της αρχικής συμφωνίας, οι Τζο Μπάιντεν και Μπόρις Τζόνσον, ενδεδυμένοι τους ρόλους του Φρανκλίνου Ρούζβελτ και του Ουίνστον Τσώρτσιλ αντίστοιχα, αναβίωσαν την εν λόγω συνάντηση υπογράφοντας τη Νέα Χάρτα του Ατλαντικού.

Οι σημερινοί ηγέτες αποκαθιστούν την ειδική σχέση θέτοντας στο επίκεντρο το ζήτημα της βιώσιμης ανάπτυξης και της αντιμετώπισης της πανδημίας της νόσου Covid-19.

Σε μια περισσότερο ριζοσπαστική θεώρηση, οι δύο συμφωνίες μοιάζουν και σε ένα ακόμη σημείο. Ο τότε Πρωθυπουργός Ουίνστον Τσώρτσιλ αναγκάστηκε να υποκύψει στις επιθυμίες των Η.Π.Α. έτσι ώστε να κερδίσει ένα σύμμαχο στην μάχη κατά της ναζιστικής απειλής. Στο ίδιο μοτίβο, ο Μπόρις Τζόνσον, αν και φαινομενικά θα εντείνει τις επαφές στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, σύντομα αναμένεται να κατανοήσει πως το νόημα της ειδικής σχέσης φθίνει διαρκώς και η αμερικανική κυβέρνηση δίδει πλέον πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα στο Παρίσι και το Βερολίνο.

Κλείνοντας, κρίνεται σκόπιμη μια αντιστοίχιση των ευρημάτων με τους ερευνητικούς στόχους. Όσον αφορά τη διαχρονική σχέση Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου, δε χωρά αμφιβολία πως οι δύο χώρες χαράσσουν μια εν πολλοίς κοινή πορεία σε επίπεδο

διεθνών σχέσεων (πρώτος ερευνητικός στόχος). Προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση, η Χάρτα του Ατλαντικού το 1941 επισημοποίησε ουσιαστικά την εν λόγω συνεργασία (δεύτερος ερευνητικός στόχος), ενώ η νέα Χάρτα του Ατλαντικού επικαιροποίησε τους βασικούς άξονες στρατηγικής, βάσει των εξελίξεων οι οποίες συντελούνται (τρίτος ερευνητικός στόχος). Η ηγεσία σίγουρα φαίνεται να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο, ωστόσο, στην προκειμένη περίπτωση, οι αμερικανο-βρετανικές σχέσεις ξεπερνούν κατά πολύ τα εν λόγω όρια (τέταρτος ερευνητικός στόχος).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Apostolou, A., 2006. Political and Legal aspects of the special relationship: Panel Chairman's Summary and Recommendations. In: J. McCausland & D. Stuart, eds. *US-UK relations at the start of the 21st century*. Carlisle Barracks: The U.S. Army Strategic Studies Institute, pp. 93-110.
- Archick, K., Belkin, P., Garding, S. & Mix, D., 2021. Europe, Covid-19 and the US relations. *Current Politics and Economics of Europe*, 32(1), pp. 151-157.
- Bahi, R., 2021. The geopolitics of COVID-19: US-China rivalry and the imminent Kindleberger trap. *Review of Economics and Political Science*, 6(1), pp. 76-94.
- Baylis, J., 1981. *Anglo-American Defense Relations 1939-1980, The Special Relationship*. ed. London: Macmillan Press.
- Beloff, M., 1963. Britain, Europe, and the Atlantic Community. *International Organization*, 17(3), pp. 577-578.
- Bernstein, S., 2004. *Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
- Black, J., 2010. *Managing the Financial Crisis: The Constitutional Dimension - LSE Law, Society and Economy Working Papers 12/2010*, London: London School of Economics and Political Science Law Department.
- Bowen, W., 2001. Missile Defence and the Transatlantic Security Relationship. *International Affairs*, 77(3), pp. 485-492.
- Burns, E., 1983. *Ευρωπαϊκή Ιστορία - Εισαγωγή στην Ιστορία και τον Πολιτισμό της νεότερης Ευρώπης*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παρατηρητής.
- Calingaert, M., 2006. The Special Relationship - Economic and Business Aspects: American Perspective. In: J. Causland & D. Stuart, eds. *US-UK relations at the start of the 21st century*. Carlisle Barracks: The U.S. Army Strategic Studies Institute, pp. 17-32.
- Chalmers, H. & Chalmers, M., 2013. *The Future of the UK's Co-operative Nuclear Relationships*. 1st ed. UK: Stephen Austin and Sons Ltd.

- Childs, N., 2006. Past, Present, and Future Foreign Policy: The British Perspective. In: J. McCausland & D. Stuart, eds. *US-UK relations at the start of the 21st century*. Carlisle Barracks: The U.S. Army Strategic Studies Institute, pp. 125-134.
- Commision for Economic Policy, 2018. *Assessing the impact of the UK's withdrawal from the EU on regions and cities in EU27*, Brussel: European Union.
- Cornish, P., 1996. European Security: The end of Architecture and the New NATO. *International Affairs*, 72(4), p. 755.
- Croft, S., 1996. European Integration, Nuclear Deterrence and Franco-British Nuclear Cooperation. *International Affairs*, 72(4), pp. 772-773.
- Duarte, B., 2021. *From Jamestown to Biden: The UK-US (not so) "special relationship"*. [Online]
Available at: <https://www.eyes-on-europe.eu/from-jamestown-to-biden-the-uk-us-not-so-special-relationship/>
[Accessed 17 November 2021].
- Feis, H., 1967. *Churchill-Roosevelt-Stalin: The war they waged and the peace they sought*. 2nd ed. USA: Princeton University Press.
- Finnemore, M. & Sikkink, K., 1998. International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization*, 52(4), pp. 887-917.
- Foerster, S. & Raymond, R., 2017. *The US-UK "Special Relationship" at a Critical Crossroads*, : Atlantic Council.
- Gardner, R., 1980. Chapter III. The Atlantic Charter. In: *Sterling-Dollar Diplomacy in Current Perspective: The Origins and the Prospects of Our International Economic Order*. New York Chichester, West Sussex:: Columbia University Press, pp. 40-53.
- Gilpin, R., 2006. *Πόλεμος και αλλαγή στη διεθνή πολιτική*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
- Hulsman, J. & Gardiner, N., 2006. A conservative vision for US policy toward Europe. In: J. McCausland & D. Stuart, eds. *US-UK relations at the start of the 21st century*. Carlisle Barracks: The U.S. Army Strategic Studies Institute, pp. 113-124.
- Huntington, S., 1999. The Lonely Superpower. *Foreign Affairs*, 78(2), pp. 35-36.

- Ibhawoh, B., 2014. Testing the Atlantic Charter: linking anticolonialism, self-determination and universal human rights. *The International Journal of Human Rights*, 18(7-8), pp. 842-860.
- International Institute for Strategic Studies, 2021. *The Military Balance*, London: International Institute for Strategic Studies.
- Jervis, R., 2013. Do Leaders Matter and How Would We Know?. *Security Studies*, 22(2), pp. 153-179.
- Kane, J., 2016. Leadership and International Politics. *Georgetown Journal of Asian Affairs*, Volume 2, pp. 5-13.
- Kaya, R. & Cakmur, B., 2010. Politics and the Mass Media in Turkey. *Turkish Studies*, 11(4), pp. 521-537.
- Kissinger, H., 1994. *Diplomacy*. ed. New York: Simon & Schuster.
- Kluger, M. & Evans, R., 2020. *Roosevelt and Churchill: The Atlantic Charter*. 1st ed. South Yorkshire: Pen & Sword Ltd.
- Laible, J., 2021. UK - US Relations. In: K. College, ed. *UK in a changing Europe: Brexit and beyond*. London: Economic and Social Research Council, pp. 153-154.
- Latane, J., 1995. A history of American foreign policy. In: Π. Ήφαιστος, ed. *Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική Από την "Ιδεαλιστική Αθωότητα" στο "Πεπρωμένο του Έθνους"*. Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, p. 98.
- Mackintosh, J., 1969. Britain in Europe: Historical Perspective and Contemporary Reality. *International Affairs*, 45(2), p. 249.
- Malchow, H., 2011. *Special relations: The Americanization of Britain?*. 1st ed. Stanford: Stanford University Press.
- Mearsheimer, J., 2007. *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
- Mearsheimer, J., 2007. *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

- Michel, L., 2006. Observations on the special relationship in security and defense matters. In: J. McCausland & D. Stuart, eds. *US-UK relations at the start of the 21st century*. Carlisle Barracks: The U.S. Army Strategic Studies Institute, pp. 147-174.
- Mix, D., 2021. *The United Kingdom: Background, Brexit, and Relations with the United States*, : Congressional Research Service.
- Office of the Historian, 2021. *The Atlantic Conference & Charter, 1941*. [Online] Available at: <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/atlantic-conf> [Accessed 3 November 2021].
- Oliver, T. & Williams, M., 2016. Special relationships in flux: Brexit and the future of the US—EU and US—UK relationships. *International Affairs*, 92(3), pp. 547-567.
- Prayoga, A., Mahroza, J. & Waluyo, S., 2021. Indonesian Defense Strategy to Encounter Challenges in the Indo-Pacific (Case Study: Hegemonic War of China and the United States of America in the South China Sea). *International Journal of Social Science And Human Research*, 4(10), pp. 2880-2889.
- Rapanyane, M. & Shai, K., 2021. USA and China's Contrasting Definitions of Freedom of Navigation: The Case of the South China Sea. *Journal of Public Administration*, 56(1).
- Reeves, M., 2018. 'Free and Equal Partners in Your Commonwealth': The Atlantic Charter and Anticolonial Delegations to London, 1941–3. *Twentieth Century British History*, 29(2), pp. 259-283.
- Reynolds, D., 1986. A special relationship? America, Britain and the International Order Since the Second World War. *International Affairs*, 62(1), p. 6.
- Seddon, M., 2016. The origins and limitations of the Atlantic Charter: Britain, the USA, Venezuela, and the development of free trade, 1933–1944. *Journal of Transatlantic Studies*, 14(1), pp. 65-82.
- Sherwood, M., 1996. 'Diplomatic platitudes': The Atlantic charter, The United Nations and colonial independence. *Immigrants & Minorities*, 15(2), pp. 135-150.
- Turnbridge, J., 2004. The Churchill–Roosevelt Bases of 1940: The Question of Heritage in their Adaptive Reuse. *International Journal of Heritage Studies*, 10(3), pp. 229-251.

- U.S. Department of Commerce - Bureau of Economic Analysis, 2020. *United Kingdom – International Trade and Investment Country Facts.*, Washington: U.S. Department of Commerce Bureau of Economic Analysis.
- Waltz, K., 1959. *Man, the State, and War*. New York: Columbia University Press.
- Walz, K., 1993. The Emerging Structure of International Politics. *International Security*, 68(2), pp. 44-79.
- Wendt, A., 1992. Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46(2), pp. 391-425.
- Wright, T., 2019. *ORDER FROM CHAOS: Trump brings relations with the United Kingdom to a new low*. [Online]
Available at: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/07/11/trump-brings-relations-with-the-united-kingdom-to-a-new-low/>
[Accessed 11 November 2021].
- Young, J., 2003. *Η Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου, 1945-1991 πολιτική ιστορία*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Αρβανιτόπουλος, Κ., 2000. *Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Ιδεολογικά ρεύματα*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
- Αρβανιτόπουλος, Κ., 2007. *Ανάλεκτα Διεθνούς Πολιτικής*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης.
- Ήφαιστος, Π., 1995. *Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική από την "Ιδεαλιστική Αθωότητα" στο "Πεπωμένο του Έθνους"*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.
- Κώνστας, Δ. & Αρβανιτόπουλος, Κ., 2002. *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και μεταβολή*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης.
- Πλατιάς, Α., 1995. *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.
- Τσακαλογιάννης, Π., 2000. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία: Από τη Βασιλίη στο τείχος του Βερολίνου, 1788-1989*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.
- Χριστοδουλίδης, Θ., 1990. *Διπλωματική Ιστορία από τη Βιέννη στις Βερσαλλίες*. ed. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης.

